

Izglītības un zinātnes ministrija

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

Starpziņojums par jēdziena “izglītības kvalitāte” definīciju un to raksturojošiem kvalitatīvajiem un kvantitatīvajiem rādītājiem

Dr. Hans Vossensteyn
Mg. Frans Kaiser
Mg. Kestutis Jovaišas
Bc. Gatis Bolinskis
Mg. Kristaps Kovalevskis
Dr. Ben Jongbloaed
Mg. Rolandas Gumuliauskas
Mg. Akvilė Redko

01.10.2019.

CIVITTA

cheps

SATURS

TERMINU DEFINĪCIJAS UN SKAIDROJUMI	3
KOPSAVILKUMS	8
1. IEVADS	10
1.1 Vispārēja informācija	10
1.2 Izglītības sistēmas pārvaldības struktūra.....	10
1.3 “Izglītības kvalitātes” definīcijas izstrādes process	12
1.4 Ziņojuma pārskats.....	14
2. ESOŠĀS SITUĀCIJAS NOVĒRTĒJUMS	15
2.1 Politikas mērķi un rādītāji.....	15
2.2 Secinājumi	15
3. TEORĒTISKAIS MODELIS	18
3.1 Izglītības kvalitātes pieejas	19
3.2 Iesaistīto pušu uzskati par izglītības kvalitāti.....	21
3.3 Izglītības kvalitātes koncepcijas struktūra	23
4. IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES KOMPONENTES	25
4.1 Atbilstība mērķiem.....	26
4.2 Kvalitatīvas mācības	31
4.3 Iekļaujoša vide	36
4.4 Laba pārvaldība.....	40
5. MONITORINGA SISTĒMAS VADLĪNIJAS	45
5.1 Analīzes līmeņi	45
5.2 Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas apraksta izstrāde	46
AVOTI	47
SAĪSINĀJUMI	50
PIELIKUMI	51
1. pielikums. Mērķu un rādītāju kopsavilkums nacionālajos un starptautiskajos dokumentos.....	51
2. pielikums. Rādītāju saraksts*	53

TERMINU DEFINĪCIJAS UN SKAIDROJUMI

Augstākā izglītība	Izglītības pakāpe, kurā pēc vidējās izglītības iegūšanas notiek zinātnē vai mākslā, vai arī zinātnē un mākslā sakņota personības attīstība izraudzītajā akadēmisko vai profesionālo, vai arī akadēmisko un profesionālo studiju virzienā, sagatavošanās zinātniskai vai profesionālai darbībai. (Izglītības likums, 1.pants, 2.punkts)
Centralizēts eksāmens	Pēc īpašas metodikas izveidots un pēc vienotas kārtības valsts mērogā organizēts valsts pārbaudes darbs izglītojamo mācību sasniegumu novērtēšanai noteiktā mācību priekšmetā pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības programmā. (Vispārējās izglītības likums, 1.pants, 2.punkts)
Formālā izglītība	Sistēma, kas ietver pamatizglītības, vidējās izglītības un augstākās izglītības pakāpes, kuru programmu apguvi apliecina valsts atzīts izglītības vai profesionālās kvalifikācijas dokuments, kā arī izglītības un profesionālās kvalifikācijas dokuments. (Izglītības likums, 1.pants, 2 ¹ .punkts)
Iekļaujoša izglītība	Process, kurā tiek nodrošinātas visu izglītojamo daudzveidīgās vajadzības, sekmējot ikviena līdzdalību izglītības procesā, kultūrā un dažādu kopienu dzīvē un mazinot atstumtību izglītības un izglītības ieguves procesā. (UNESCO)
Interesu izglītība	Personas individuālo izglītības vajadzību un vēlmju īstenošana neatkarīgi no vecuma un iepriekš iegūtās izglītības. (Izglītības likums, 1.pants, 3.punkts)
Izglītība	Sistematizētu zināšanu un prasmju apguves un attieksmju veidošanas process un tā rezultāts. Izglītības process ietver mācību un audzināšanas darbību. Izglītības rezultāts ir personas zināšanu, prasmju un attieksmju kopums. (Izglītības likums, 1.pants, 4.punkts)
Izglītības iestāde	Valsts, pašvaldību, valsts augstskolu vai citu juridisko vai fizisko personu dibināta iestāde, kuras uzdevums ir izglītības programmu īstenošana, vai komercsabiedrība, kuram izglītības programmu īstenošana ir viens no darbības veidiem. (Izglītības likums, 1.pants, 7.punkts)
Izglītības mērķi	Personas pilnveide pašrealizācijai, valsts un sabiedrības labklājības veicināšanai. (Izglītības terminu skaidrojošā vārdnīca)
Izglītojamais	Skolēns, audzēknis, students vai klausītājs, kas apgūst izglītības programmu izglītības iestādē vai pie privātp praksē strādājoša pedagoga. (Izglītības likums, 1.pants, 12.punkts)
Karjeras izglītība	Izglītības procesā integrēti pasākumi, lai nodrošinātu izglītojamo karjeras vadības prasmju apguvi un attīstīšanu, kas ietver savu interešu, spēju un iespēju apzināšanos tālākās izglītības un profesionālās karjeras virziena izvēlei. (Izglītības likums, 1.pants, 12 ² .punkts)
Kompetence	Kompetence ir indivīda spēja kompleksi lietot zināšanas, prasmes un paust attieksmes, risinot problēmas mainīgās reālās dzīves situācijās. (OECD)
Mācību līdzekļi	Izglītības programmas īstenošanā un izglītības satura apgūvē izmantojamā, tai skaitā elektroniskajā vidē izmantojamā mācību literatūra, metodiskie līdzekļi, papildu literatūra, uzskates līdzekļi, didaktiskās spēles, digitālie mācību līdzekļi un resursi, izdales materiāli, mācību tehniskie līdzekļi, mācību materiāli, iekārtas un aprīkojums, individuālie mācību piederumi. (Sīkāku aprakstu skatīt – Izglītības likums, 1.pants, 12 ⁵ .punkts)
Neformālā izglītība	Ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība. (Izglītības likums, 1.pants, 14 ¹ .punkts)
Pamatizglītība	Izglītības pakāpe, kurā notiek sagatavošanās izglītībai vidējā pakāpē vai profesionālajai darbībai, sabiedrības un cilvēka individuālajā dzīvē nepieciešamo pamatzināšanu un pamatprasmju

apguve, vērtīborientācijas veidošanās un iesaiste sabiedrības dzīvē. (Izglītības likums, 1.pants, 15.punkts)

Pedagogs	Fiziskā persona, kurai ir šajā vai citā izglītību reglamentējošā likumā noteiktā izglītība un profesionālā kvalifikācija un kura piedalās izglītības programmas īstenošanā izglītības iestādē vai sertificētā privātpraksē. (Izglītības likums, 1.pants, 16 ¹ .punkts)
Pieaugušo izglītība	Personu daudzveidīgs izglītošanas process, kas cilvēka mūža garumā nodrošina personības attīstību un konkurētspēju darba tirgū. (Izglītības likums, 1.pants, 17.punkts)
Pirmsskolas izglītība	Izglītības pakāpe, kurā notiek bērna personības daudzpusīga veidošanās, veselības stiprināšana, sagatavošanās pamatzglītības ieguvei. (Izglītības likums, 1.pants, 18.punkts)
Profesionālā izglītība	Praktiska un teorētiska sagatavošanās darbībai noteiktā profesijā, profesionālās kvalifikācijas ieguvei un profesionālās kompetences pilnveidei. (Izglītības likums, 1.pants, 20.punkts)
Profesionālās ievirzes izglītība	Sistematizēta zināšanu un prasmju apguve, kā arī vērtīborientācijas veidošana mākslā, kultūrā vai sportā līdztekus pamatzglītības vai vidējās izglītības pakāpei, kas dod iespēju sagatavoties profesionālās izglītības ieguvei izraudzītajā virzienā. (Izglītības likums, 1.pants, 20 ¹ .punkts)
Profesionālā kvalifikācija	Noteiktai profesijai atbilstošas izglītības un profesionālās meistarības dokumentāri apstiprināts novērtējums. (Izglītības likums, 1.pants, 21.punkts)
Speciālā izglītība	Personām ar speciālām vajadzībām un veselības traucējumiem vai arī speciālām vajadzībām vai veselības traucējumiem adaptēta vispārējā un profesionālā izglītība. (Izglītības likums, 1.pants, 24.punkts)
Valsts izglītības standarts	Dokuments, kas atbilstoši izglītības pakāpei un veidam nosaka izglītības programmu galvenos mērķus un uzdevumus, izglītības obligāto pamatsaturu, iegūtās izglītības vērtēšanas pamatkritērijus un vispārējo kārtību. (Izglītības likums, 1.pants, 27.punkts)
Vispārējā izglītība	Cilvēka, dabas un sabiedrības daudzveidības un vienotības izziņas, humānas, brīvas un atbildīgas personības veidošanās process un tā rezultāts. (Izglītības likums, 1.pants, 29.punkts)

KOMPONENTES

Atbilstība mērķiem	Komponente norāda uz izglītības kvalitāti, analizējot izglītības rezultātus atbilstoši izglītojamo un visas sabiedrības vajadzībām. Izglītības kvalitāte saistās ar tām atbilstošu kompetenču iegūšanu un iespējām turpināt izglītoties visa mūža garumā, to sasniedzot vienlīdzīgā un iekļaujošā veidā.
Kvalitatīvas mācības	Kvalitatīvas mācības vistiešāk ietekmē izvirzīto izglītības mērķu sasniegšanu. Šīs komponentes novērtējumu visprecīzāk raksturo progresu un sasniegumu mērījumi, kā arī atbilstoši izglītības programmai izvēlētās mācīšanas un mācīšanās metodes.
Iekļaujoša vide	Izglītības vide nodrošina izglītības procesā iesaistīto fizisko un emocionālo drošību un labsajūtu un uzlabo motivācijas līmeni, kas tiešā veidā veicina izglītības mērķu sasniegšanu. Vides atbilstībai būtiski ir gan fiziskie un pieejamības, gan emocionālie aspekti.
Labā pārvaldība	Labā izglītības pārvaldība nodrošina nepieciešamo līderību un kontekstu, kurā tiek veidota mācību vide un process, lai sasniegtu atbilstošos izglītības kvalitātes mērķus. Izglītības kvalitātes sasniegšanai nepieciešama efektīva un ilgtspējīga finanšu, personāla, infrastruktūras u.c. resursu izmantošana, kas izriet no sadarbībā ar dažādām iesaistītajām pusēm izstrādātajiem attīstības plāniem un politikas plānošanas dokumentiem.

APAKŠKOMPONENTES

Kompetences un sasniegumi	<p>Kompetenču attīstība, kā viens no vispārējiem izglītības mērķiem, apliecina izglītības kvalitāti, kas veicina iespējami labklājīgāku izglītojamā turpmāko mūžu, sniedz ieguldījumu sabiedrības attīstībā un izaicinājumu pārvarēšanā. Šī apakškomponente ietver šādus definējošos aspektus:</p> <ul style="list-style-type: none">• attiecīgo kompetenču attīstības novērtējums;• sasniegtā kompetences līmeņa novērtēšana noteiktos izglītības procesa posmos;• panākumi zināšanu izmantošanā ārpus mācību vides.
Izglītības turpināšana un nodarbinātība	<p>Izglītības kvalitātei būtiska ir nākotnes dimensija, kas izpaužas kā iegūtās izglītības spēja nodrošināt izglītojamo turpmāku attīstību, gan nepārtraukti izglītojoties, gan integrējoties darba tirgū. Šī apakškomponente ietver šādus definējošos aspektus:</p> <ul style="list-style-type: none">• dalība izglītības procesā un izglītības programmu pabeigšana paredzētajā termiņā;• mūžizglītība un mācību turpināšana starp dažādiem izglītības līmeņiem;• rezultāti darba tirgū.
Vienlīdzība un iekļaušana	<p>Izglītības kvalitāti apliecina izglītības procesa spēja palīdzēt katram izglītojamajam sasniegt izvirzītos mērķus, tajā skaitā iekļaujot izglītības procesā dažādas salīdzinoši nevienlīdzīgākā situācijā esošas sabiedrības grupas. Šī apakškomponente ietver šādus definējošos aspektus:</p> <ul style="list-style-type: none">• izglītības rezultātu līdzvērtīgums dažādām izglītojamo grupām;• to izglītojamo īpatsvars, kuri iegūst izglītību iekļaujoši.
Mācīšana un mācīšanās	<p>Izglītības procesā iesaistītajiem izglītības iestāžu vadītājiem, pedagogiem/akadēmiskajam personālam un izglītojamajiem nepieciešams pārvaldīt dažādas mācību metodes, kas tiek izmantotas izglītības mērķu sasniegšanai. Šī apakškomponente ietver šādus definējošos aspektus:</p> <ul style="list-style-type: none">• izglītības procesa stratēģiska plānošana un realizācija, tostarp dažādu metožu izmantošana, lai nodrošinātu vispusīgu kompetenču attīstību;• pašvadīta mācīšanās, lai stiprinātu izglītojamo patstāvību un attīstītu prasmi mācīties un attīstīties mūža garumā;• mācīšanās ir saistīta ar katra izglītojamā pieredzi un dzīvi ārpus izglītības iestādes.
Pedagogu profesionālā kapacitāte	<p>Profesionālai izglītība procesa īstenošanai ir nozīmīgs iesaistītais personāls, tā pieejamība un profesionālā kapacitāte. Sasniedzamo izglītības mērķu kontekstā augstu prasību izvirzīšana pastiprina personāla un profesionālās kapacitātes nozīmi. Šī apakškomponente ietver šādus definējošos aspektus:</p> <ul style="list-style-type: none">• intelektuālās kapacitātes veicināšana izglītības iestādē, zināšanu apmaiņas nodrošināšana;• nepārtraukts un labi izstrādāts profesionālās pilnveides process.

Izglītības programmu īstenošana	<p>Izglītības programma formālajā un neformālajā izglītībā sniedz ilgtermiņa un īstermiņa izglītības procesa vadlīnijas, definējot iegūstamās kompetences un raksturojot nozares redzējumu par attīstāmajām kompetencēm, vienlaikus pašu izglītības procesu pielāgojot atbilstoši izglītojamo individuālajām vajadzībām. Šī apakškomponente ietver šādus definējošos aspektus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • labi piemērojama izstrādātā mācību programma; • atbilstošas izglītības programmas, kas nodrošina nepieciešamo struktūru kompetenču attīstībai, to pielāgošana mainīgajām sabiedrības un individuālajām vajadzībām; • tiek nodrošinātas ārpuskolas aktivitātes, ar kurām studenti bagātina savu mācību pieredzi.
Pieejamība	<p>Pieejama izglītības vide ir fiziski sasniedzama, iekļaujoša un droša, kas veicina vai, tieši pretēji, ierobežo veidus, kādā var tikt organizēts izglītības process. Šī apakškomponente ietver šādus definējošos aspektus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izglītības iestāžu tīkls un pieejamā infrastruktūra sniedz nepieciešamās iespējas cilvēkiem, kas vēlas mācīties; • atvērta un iekļaujoša vide cilvēkiem ar speciālām vajadzībām.
Drošība un labsajūta	<p>Drošība un labsajūta veicina izglītojamo motivāciju pilnvērtīgi iesaistīties izglītības procesā, kas ir priekšnosacījums izglītības mērķu sasniegšanai. Šī apakškomponente ietver šādus definējošos aspektus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fiziskā drošība, komforta līmenis, veselīga dzīvesveida veicināšana; • emocionālā drošība un iesaistīšanās.
Infrastruktūra un resursi	<p>Izglītības kvalitātes nodrošināšanā liela nozīme ir infrastruktūrai, kas veido izglītības procesu, izglītības fizisko un emocionālo vidi un vienlaikus prasa ievērojamus resursus, ko būtu iespējams izmantot, piemēram, personāla kapacitātes un profesionalitātes paaugstināšanai. Dažādu mācību līdzekļu pieejamība nodrošina efektīvāku izglītības procesu un veicina izglītojamo mācību pieredzes bagātināšanu, kas uzlabo mācīšanās motivāciju un rezultātus. Šī apakškomponente ietver šādus definējošos aspektus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pieejami mūsdienīgi mācību līdzekļi mācību vajadzībām, lai sasniegtu izglītības mērķus; • mūsdienīgas infrastruktūras pieejamība.
Finanšu un administratīvā efektivitāte	<p>Dažādo un plašo izglītības mērķu sasniegšanai nepieciešami apjomīgi finanšu ieguldījumi, kas tiek efektīvi pārvaldīti, tādēļ nepieciešama efektīva vadība, kas spējīga īstenot kvalitāti tieši ietekmējošas darbības. Šī apakškomponente ietver šādus definējošos aspektus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izglītībai tiek piešķirti pietiekami finanšu līdzekļi; • resursu piešķiršana, koncentrējoties uz aktivitātēm, kam ir vislielākā ietekme uz izglītības kvalitāti; • administratīvie darbinieki un aktivitātes tiek pārvaldītas efektīvi.
Vadības profesionālā kapacitāte	<p>Izglītības iestāžu vadība tiek saistīta gan ar individuālu, gan ar organizatorisku kvalitāti. Tāpēc, lai nodrošinātu atbilstošu organizācijas kultūru, būtiska ir līderības attīstība un nepārtraukti uzlabojumi. Šī apakškomponente ietver šādus definējošos aspektus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izglītības iestādes vadībai ir nepieciešamā vadības kompetence, un ieinteresētās puses sniedz augstu novērtējumu; • pastāvīga profesionālā attīstība.
Atbalsts un sadarbība	<p>Vadības un organizatorisko procesu nozīme izpaužas atbalsta sniegšanā izglītības procesā tieši iesaistītajam personālam, veidojot gan atbalsta mehānismus, gan veicinot savstarpēju sadarbību organizācijas iekšienē un ārpus tās izglītības mērķu sasniegšanā. Izglītībā būtiska loma ir līderībai un spējai definēt vienotu vīziju, kuras sasniegšanā ir motivētas iesaistīties dažādas ieinteresētās</p>

pusēs, apvienojot atšķirīgus mērķus un ieguldot apjomīgus resursus izglītības attīstībā. Šī apakškomponente ietver šādus definējošos aspektus:

- ieinteresētās puses regulāri iesaistās lēmumu pieņemšanā;
- pedagogu darba slodze tiek efektīvi pārvaldīta, ļaujot koncentrēties uz kontaktstundu plānošanu un vadīšanu;
- pedagogiem ir nodrošināti pietiekami atbalsta mehānismi;
- pedagogi savstarpēji sadarbojas un regulāri saņem atsauksmes no dažādām ieinteresētajām pusēm.

KOPSAVILKUMS

Izglītības kvalitāte ir būtiska katra izglītojamā potenciāla realizēšanai, kā arī plašākas sabiedrības vajadzību apmierināšanai. Saskaņā ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (turpmāk tekstā – OECD) novērtējumu Latvijas izglītības sistēma ir decentralizēta, un tās trūkumi neļauj pilnībā īstenot katra indivīda potenciālu. Šie iemesli un negatīvās demogrāfiskās tendences rada izaicinājumus ilgtspējīgai Latvijas un Eiropas attīstībai.

Ņemot vērā izglītības sistēmas sadrumstalotību, decentralizāciju un vienotas “izglītības kvalitātes” izpratnes trūkumu, pašreizējais izglītības kvalitātes novērtējums un sasniegtie rezultāti nav savstarpēji saskaņoti un nesniedz vispusīgu priekšstatu par sistēmas stiprajām pusēm un trūkumiem. Izmantotie rādītāji pieļauj dažādas interpretācijas iespējas, tādēļ nav iespējama datos balstīta un konsekventa izglītības sistēmas analīze. Šie iemesli apgrūtina mērķtiecīgi virzītu izglītības kvalitātes attīstību un noved pie neefektīviem tēriņiem, kas ir īpaši problemātiski, ņemot vērā izglītībai paredzēto resursu ierobežotību.

Analizējot Latvijas izglītības sistēmas pārvaldību, redzams, ka tā ir decentralizēta un atbildība par izglītības rezultātiem sadalīta starp valsti, izglītības iestāžu dibinātājiem un pašām izglītības iestādēm. Valsts, ko pārstāv Izglītības un zinātnes ministrija (turpmāk tekstā – IZM) un tās padotības iestādes – Valsts izglītības satura centrs (turpmāk tekstā – VISC) un Izglītības kvalitātes valsts dienests (turpmāk tekstā – IKVD), ir atbildīga par valsts politikas izstrādi, organizāciju un koordinēšanu izglītības, zinātnes, sporta, jaunatnes un valsts valodas jomās. Vienlaikus IZM un minētās iestādes tiecas sasniegt valsts līmeņa darbības mērķus, piemēram, izglītības kvalitātes monitoringa nodrošināšanu, izglītības iestāžu finansēšanu, izglītības iestāžu īpašumu pārvaldību, reģistru un valsts informācijas sistēmu administrāciju, izglītības pakalpojumu sniedzēju darbības uzraudzību. Dibinātājs, ko vispārējās izglītības kontekstā galvenokārt pārstāv pašvaldības, ir atbildīgs par valsts izglītības politikas ieviešanu, kā arī valsts nodrošinātā un Eiropas Savienības (turpmāk tekstā – ES) finansējuma piešķiršanu izglītības iestādēm, to dibināšanu, reorganizēšanu, likvidēšanu, īpašumu pārvaldību. Tomēr deleģētās funkcijas ne vienmēr nozīmē atbildības uzņemšanos par izglītības kvalitāti.

Vēl viens izglītības sistēmas izaicinājums ir liels un nepārtraukti pieaugošais pieprasījums paplašināt izglītības iestāžu mācību programmu saturu, ko rada vides, ekonomiskie un sociālie izaicinājumi. Nesamērīgi liels mērķu un uzdevumu skaits, kuri būtu jāsniedz izglītības iestādēm, kļūst par problēmu – tiek pārslogoti pedagogi, izglītības iestādes un izglītības sistēma kopumā. Liels uzdevumu skaits būtiski ietekmē izpratni par to, kas ir izglītības kvalitāte un veidiem kā to vislabāk novērtēt.

Lai to pārvarētu, tiek izstrādāta vienota vairāku līmeņu izglītības kvalitātes monitoringa sistēma, kas vērsta uz izglītības mērķu un uzdevumu sasniegšanu. Monitoringa sistēmas virsmērķis ir veidot vienotu savstarpēji saskaņotu un hierarhiski pakārtotu izglītības kvalitātes plānošanas un uzraudzības sistēmu, kurā iekļauta skaidra mērķu un rādītāju noteikšanas kaskāde, kas nodrošina izglītības kvalitātes izsekojamību no individuālā līdz valsts līmenim. Tā tiek veidota, balstoties plašā literatūras pārskatā, iekļaujot starptautiskus, valsts un vietēja mēroga pētījumus un politikas plānošanas dokumentus, zinātnisko literatūru par izglītības kvalitāti un publiskās konsultācijās ar IZM un tās padotības iestādēm, pašvaldībām, izglītības iestādēm, sociālajiem partneriem un citām iesaistītajām pusēm.

“Izglītības kvalitātes” definīcijas koncepcija ir balstīta uz prioritāri noteiktiem izglītības mērķiem, kuri izvēlēti, pamatojoties uz visu izglītības sistēmas līmeņu un izglītības posmu politikas plānošanas dokumentu, izglītības pētījumu, starptautiskās pieredzes un aktuālo tendenču, kā arī vietējā konteksta un izglītības standartu analīzi. Mērķu prioritāte tika noteikta, pamatojoties uz trim principiem — 1) saistību ar Latvijas izglītības sistēmas pašreizējiem izaicinājumiem, 2) izplatību dažādu izglītības sistēmas līmeņu ietvaros un 3) atbilstību starptautiskajai praksei un ieteikumiem.

Identificētās prioritātes tika apkopotas divos līmeņos 1) ar definētiem “mērķiem”, kas nosaka katru izglītības kvalitātes “komponenti”, un 2) “uzdevumiem”, kas raksturo to “apakškomponentes”. Apakškomponentes veido atbilstoši vietējam kontekstam izvēlēti uzdevumi un rādītāji, kas nodrošina pamatu izglītības mērķu sasniegšanas novērtēšanai.

Lai nodrošinātu sistemātisku pieeju, katrs rādītājs tiek piešķirts atbilstošajam izglītības posmam un izglītības sistēmas līmenim, tādējādi sniedzot iespēju diferencētai un detalizētai analīzei dažādām iesaistīto pušu grupām. Tas pieļauj mērķorientētu izglītības kvalitātes analīzi un auglīgākas diskusijas, koncentrējoties uz noteiktiem izglītības kvalitātes aspektiem.

Izglītības kvalitātes novērtēšanai izmantotās komponentes:

1. **Atbilstība mērķiem** | Izglītības kvalitātes novērtēšanā primāri svarīga ir izglītības procesā izvirzīto individuālo un plašākas sabiedrības mērķu sasniegšana. Mērķu sasniegšana novērtējama, analizējot sasniegtos rezultātus individuāli nozīmīgu kompetenču apgūvē, kas veicina izglītības turpināšanu un integrāciju darba tirgū. Svarīgi ir noteikt augstus mērķus ikvienam izglītojamajam atbilstoši katra spējām, kā arī nodrošināt nepieciešamo atbalstu vienlīdzīgas un iekļaujošas izglītības nodrošināšanā. Izglītības kvalitātes komponenti “atbilstība mērķiem” veido trīs apakškomponentes – kompetences un sasniegumi, izglītības turpināšana un nodarbinātība, vienlīdzība un iekļaušana.
2. **Kvalitatīvas mācības** | Būtiskākā nozīme augstu izglītības mērķu sasniegšanā ir izglītības procesam. Tam jānodrošina katra izglītojamā vajadzību ievērošana un sasaiste ar personisko pieredzi, ko palīdz īstenot pašvadīta mācīšanās. Procesa kvalitāti nozīmīgi ietekmē regulāra atgriezeniskās saites sniegšana, kas veicina arī izglītības programmu nepārtrauktu pilnveidi. Izglītības kvalitātes komponenti “kvalitatīvas mācības” veido trīs apakškomponentes – mācīšana un mācīšanās, pedagogu profesionālā kapacitāte un izglītības programmu īstenošana.
3. **Iekļaujoša vide** | Ikviens izglītības process tiek organizēts noteiktā vidē, kurai jānodrošina izglītojamo fiziskās un emocionālās vajadzības. Videi jābūt pieejamai, drošai un ikvienu iekļaujošai, kā arī atbilstošai izglītības procesa prasību nodrošināšanai. Izglītības kvalitātes komponenti “iekļaujoša vide” veido trīs apakškomponentes – pieejamība, drošība un labsajūta, infrastruktūra un resursi.
4. **Laba pārvaldība** | Laba izglītības pārvaldība nodrošina nepieciešamo stratēģisko plānošanu un īstenošanu, kas nepieciešama iepriekš minēto izglītības kvalitātes komponentu mērķu sasniegšanai. Šī komponente ir tiešā mērā saistīta ar izglītības procesa dalībnieku atbildību un apraksta potenciālos rīcības virzienus, lai ietekmētu vidi, izglītības procesu un līdz ar to arī atbilstošo mērķu sasniegšanu. Izglītības kvalitātes komponenti “laba pārvaldība” veido trīs apakškomponentes – finanšu un administratīvā efektivitāte, vadības profesionālā kapacitāte, atbalsts un sadarbība.

Šādi veidota monitoringa sistēma formulēs “izglītības kvalitātes” definīciju dažādos izglītības sistēmas līmeņos un izglītības posmos, vienlaikus norādot arī uz iepriekš minētajām problēmām, kas pašlaik ietekmē izglītības procesu. Papildinot esošo izglītības kvalitātes novērtēšanas sistēmu un izveidojot rādītājus tās mērīšanai, tiks nodrošināta efektīvāka pārvaldība un koordinācija, vairāk iesaistot izglītības iestādes dibinātāju.

1. IEVADS

1.1 VISPĀRĒJA INFORMĀCIJA

2018. gada aprīlī Izglītības un zinātnes ministrija (turpmāk – IZM) uzsāka projektu “Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas izveide un ieviešana”. Projektu līdzfinansē Eiropas Sociālais fonds (turpmāk tekstā – ESF). Projekta mērķis ir izveidot izglītības kvalitātes monitoringa sistēmu izglītības kvalitātes attīstībai, kas balstās uz statistiskās informācijas, salīdzinošo izglītības pētījumu rezultātu, valsts līmeņa izglītojamo sasniegumu un citu izglītības iestāžu darba rezultātus raksturojošo rādītāju mērīšanu un analīzi, centralizēto eksāmenu rezultātu analīzi un akreditācijas, licencēšanas, kā arī pedagogu darbības kvalitātes novērtēšanas informācijas izmantošanu un analīzi, ievērojot vidēja termiņa un ilgtermiņa sasniedzamos nozares stratēģiskos mērķus un rezultātus. Projektu īsteno IZM Politikas iniciatīvu un attīstības departaments un tā partneri — Valsts izglītības satura centrs, Izglītības kvalitātes valsts dienests, Valsts izglītības attīstības aģentūra un Akadēmiskās informācijas centrs.

2019. gada februārī IZM noslēdza līgumu ar personu apvienību, ko veido vadības konsultāciju uzņēmumi SIA “Civitta Latvija un UAB Civitta” (turpmāk tekstā — Civitta) kopā ar Tventes Universitātes Augstākās izglītības politikas pētniecības centru (*Centre for Higher Education Policy Studies*, turpmāk tekstā — CHEPS), lai veiktu pētījumu ar mērķi izstrādāt izglītības monitoringa sistēmas un monitoringa rīku aprakstu. Kopumā šajā projektā ir pieci posmi:

1. “Izglītības kvalitātes” definīcijas izstrāde vispārējai izglītībai (pirmsskolas izglītība, pamatzglītība, vidējā izglītība, tajā skaitā speciālā izglītība), profesionālajai izglītībai (profesionālā pamatzglītība un profesionālā vidējā izglītība) un pieaugušo izglītībai — jāpaveic līdz 2019. gada jūnijam;
2. Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas apraksta un monitoringa rīku apraksta izstrāde — jāpaveic līdz 2019. gada 9. augustam;
3. Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas procesu apraksta izstrāde — jāpaveic līdz 2019. gada 9. augustam;
4. Izglītības kvalitātes monitoringa rīku prototipa izstrāde — jāpaveic līdz 2019. gada 9. novembrim;
5. Informēšanas pasākumu nodrošināšana — jāpaveic līdz 2020. gada 30. jūnijam.

Šis ziņojums ir sagatavots kā pirmā posma nodevums, kas apraksta “izglītības kvalitātes” definīcijas izstrādi. Citiem vārdiem sakot, tas iekļauj datu klasifikācijas vispārēju struktūru, kas tiks izmantota “izglītības kvalitātes” definēšanai un monitoringam.

Nākamais posms iekļaus aktivitātes, kā esošo izglītības jomas rādītāju audits, trūkstošo rādītāju identifikācija un apraksts, rādītāju vizualizācijas izstrāde un priekšlikumu izstrāde izglītības mērķiem, to kvantitatīvajiem rādītājiem un rādītāju vērtību noteikšanai 2024. gadā un 2027. gadā.

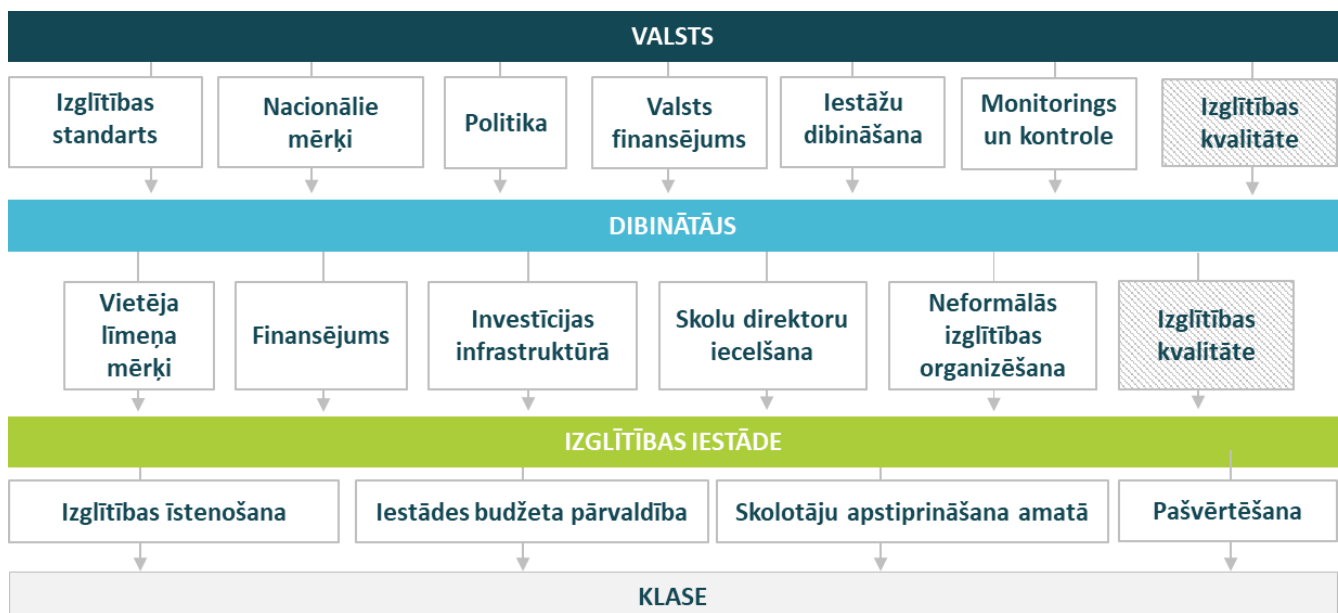
Tam sekos izglītības kvalitātes monitoringa procesu aprakstu izstrāde, piemēram, kvalitātes novērtēšanas, sasaistes ar valsts mērķiem un absolventu monitoringa aprakstu izstrāde, kā arī izglītības kvalitātes monitoringa instrumentu aprakstu un prototipu izstrāde *MS Excel* vai citā līdzvērtīgā vidē. Noslēgumā tiks nodrošināti informēšanas pasākumi semināru, apmācību un prezentāciju veidā, izskaidrojot rezultātus un sniedzot atbalstu monitoringa sistēmas aprobēšanas procesā.

1.2 IZGLĪTĪBAS SISTĒMAS PĀRVALDĪBAS STRUKTŪRA

Latvijas izglītības sistēmas pārvaldības struktūras pamatā ir decentralizētas administrācijas forma [23], un to veido četri galvenie līmeņi (1. attēls):

- **Valsts, ko pārstāv IZM, IKVD, VISC** | atbildīga par visiem Latvijas izglītības posmiem no pirmsskolas izglītības (turpmāk tekstā — PI) līdz augstākajai izglītībai, nodrošinot politikas izstrādi, organizāciju un koordinēšanu izglītības, zinātnes, sporta, jaunatnes un valsts valodas jomās.
- **Dibinātājs, ko pārstāv pašvaldības, valsts vai privātie izglītības pakalpojumu sniedzēji** | atbildīgs par iespēju iegūt kvalitatīvu pirmsskolas izglītību, pamatizglītību, vidējo izglītības (vispārējo un profesionālo), augstāko un pieaugušo izglītību. Funkcijas iekļauj vietēja līmeņa izglītības politikas ieviešanu, valsts finansējuma sadali pedagogu un citu darbinieku algām, pedagogu un akadēmiskā personāla profesionālās attīstības organizēšanu un neformālās izglītības un ārpusstundu aktivitāšu nodrošināšanu.
- **Izglītības iestāde** | atbildīga par produktīvu mācību apstākļu veidošanu un veicināšanu izglītības iestādes un klases līmenī, ko nodrošina motivācijas sistēma, laba mācību vide, kompetenta izglītības iestādes vadība.
- **Klase** | vide, kurā tiek organizēts ikdienas izglītības process, nodrošinot tā uzraudzību un mācību efektivitāti, koncentrējoties galvenokārt uz izaugsmi. Efektīvu izglītības procesu raksturo pastāvīga un mērķtiecīga orientācija uz mācību mērķu sasniegšanu, labi vadīta un atbalstoša atmosfēra, iespēja mācīties un pastāvīga formatīva vērtēšana un atgriezeniskās saites izmantošana.

1. ATTĒLS. LATVIJAS VISPĀRĒJĀS IZGLĪTĪBAS SISTĒMAS PĀRVALDĪBAS STRUKTŪRA

Avoti: Autori

Izveidotā decentralizētās pārvaldības struktūra ir viens no izaicinājumiem, kas jārisina efektīvas un kvalitatīvas izglītības ieviešanā Latvijā [23]. Valsts, augstākajā līmenī IZM padotības iestāde IKVD akreditācijas laikā izvērtē izglītības iestādes darbības un izglītības programmu īstenošanas kvalitāti, izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības kvalitāti, saglabājot galvenā novērtētāja lomu valsts līmenī. Savukārt VISC nodrošina mācību programmu satura izstrādi, izglītojamo mācību sasniegumu novērtēšanu, koordinē atbalsta sistēmu un pedagogu profesionālo pilnveidi. Dibinātājs ir atbildīgs par izglītības iestāžu dibināšanu, reorganizēšanu, likvidēšanu, valsts izglītības politikas ieviešanu, kā arī valsts nodrošinātā un ES finansējuma sadali visu izglītības līmeņu izglītības iestādēm, tomēr tajā pašā laikā neuzņemas atbildību par izglītības kvalitāti, kas tiek nodrošināta zemākajos sistēmas līmeņos (izglītības iestādes un klases līmenī). Tā rezultātā, ja uzraudzītajās izglītības iestādēs ir zema izglītojamo motivācija, slikti izglītības rezultāti vai ir nepietiekoša pedagogu kvalitāte, atbildība tiek attiecināta uz augstāko sistēmas līmeni — valsti.

Lai atbildība tiktu sadalīta atbilstoši, izglītības kvalitātes novērtēšanas struktūrā tiks ietverti visi izglītības pārvaldības līmeņi, norādot konkrētus rādītājus, ar kuriem novērtēt to ietekmi izglītības kvalitātes nodrošināšanā.

1.3 “IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES” DEFINĪCIJAS IZSTRĀDES PROCESS

“Izglītības kvalitātes” analīze un vispārīgās struktūras izstrāde tika veikta, izpildot šādus darba uzdevumus:

- **Zinātniskās literatūras pārskats, iekļaujot starptautiska, nacionāla un vietēja līmeņa izglītības kvalitātes pētījumus.**

Starptautiskās pieredzes pārskats, kas atspoguļots OECD izpētē, nodrošina to, ka izglītības kvalitātes definīcijā tiek ņemtas vērā pašreizējās izglītības politikas tendences un sniegti ieskati par dažādu pieeju piemērošanu dažādās valstīs. Pārskatīto pētījumu piemēri ir *“School factors related to quality and equity”*, *“Synergies for Better Learning: An International Perspective on Evaluation and Assessment”* u.c.

Vispusīgai izpratnei par izglītības kvalitāti vienlīdz svarīgs bija pārskats par izglītības jomā izstrādātajām vietējo un starptautisko pētnieku teorijām. Šie dokumenti sniedza zinātnisku perspektīvu par izglītības kvalitātes koncepciju veidiem. Pārskatīti tika tādi pētījumi kā Jāpa Širensa (*Jaap Scheerens*) *“Educational Effectiveness and Ineffectiveness”*, Zanes Oliņas *et al.* *“Mācīšanās lietpratībai”* u.c.

- **Eiropas un vietējā līmeņa politikas plānošanas dokumentu un stratēģiju, kā arī attiecīgo valsts normatīvo aktu izpēte.**

Papildus pētījumiem par izglītības kvalitāti tika pārskatīti pašreizējie Eiropas Savienības (turpmāk – ES) un vietējā līmeņa plānošanas dokumenti un stratēģijas, lai nodrošinātu izglītības kvalitātes koncepcijas saskaņotību ar spēkā jau esošajām prioritātēm. Stratēģiskie dokumenti sniedza ieskatu par izglītības politikas galvenajiem mērķiem, kas ir būtiski izstrādātās izglītības kvalitātes koncepcijas ieviešanai un uzraudzībai. Izpētē tika aplūkoti dokumenti, kā *“Stratēģiska sistēma Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā”* (turpmāk tekstā – ET 2020), *“Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam”* (turpmāk tekstā – IAP), 25 pašvaldību un 31 izglītības iestādes attīstības plāni u.c. Tāpat analizēti būtiskākie ar izglītības jomu saistītie normatīvie akti – Izglītības likums, Vispārējās izglītības likums, Augstskolu likums, Zinātniskās darbības likums, dažādu izglītības posmu izglītības standarti u.c.

- **Konsultācijas ar iesaistītajām pusēm interviju, diskusiju, semināru, aptauju u.c. veidos.**

Zinātniskās literatūras, plānošanas dokumentu un attiecīgo tiesību aktu pārskats veidoja pamatu vadlīnijām, kas pēc tam tika izmantotas konsultāciju laikā ar ieinteresētajām pusēm. Konsultācijas tika organizētas trīs veidos: klātienēs intervijās, publiskās diskusijās un izmantojot tiešsaistes aptaujas. Tika organizētas intervijas ar IZM un tās padotības iestāžu, pašvaldību, skolu, sociālo partneru un citu iesaistīto pušu pārstāvjiem. Paralēli tika veikta tiešsaistes aptauja pamatzinātniskās un vidējās izglītības skolēniem (N= 548), viņu vecākiem (N=457) un pedagogiem (N=347), lai gūtu ieskatus par izglītības kvalitāti no tās tiešajiem lietotājiem un galvenajām iesaistītajām pusēm.

Rezultāti un izdarītie secinājumi tika kombinēti ar apkopoto ārvalstu praksi un prezentēti ieinteresētajām personām publiskajā diskusijā. Diskusiju apmeklēja aptuveni 60 Latvijas izglītības eksperti no dažādām ieinteresēto pušu grupām. Diskusija sniedza noderīgus ieskatus, piemēram, izpratni par esošajiem un vēlamajiem monitoringa elementiem katrā izglītības līmenī, visbiežāk un plašāk sastopamajiem izglītības mērķiem un to novērtēšanas rādītājiem.

- **Izglītības uzdevumu un mērķu identifikācija un prioritāšu noteikšana.**

Nākamajā solī tika noteikti būtiskākie Latvijas izglītības sistēmas mērķi un uzdevumi. Mērķu prioritāte tika noteikta, pamatojoties uz trim principiem — saistību ar Latvijas izglītības sistēmas pašreizējiem izaicinājumiem, izplatību dažādu izglītības sistēmas līmeņu ietvaros un atbilstību starptautiskajai praksei un ieteikumiem. Identificētās prioritātes tika apkopotas divos līmeņos ar “mērķiem”, kas raksturo katru izglītības kvalitātes “komponenti”, un “uzdevumiem”, kas raksturo to “apakškomponentes”. Apakškomponentes veido atbilstoši vietējam kontekstam izvēlēti uzdevumi un rādītāji, kas nodrošina pamatu izglītības mērķu sasniegšanas novērtēšanai.

- **Latvijas izglītības kvalitāti raksturojošu kvalitatīvu un kvantitatīvu rādītāju noteikšana.**

Iepriekšējie soļi ļāva izveidot izglītības kvalitātes novērtēšanai pieejamo rādītāju sarakstu. Būtisku ieguldījumu sniedza arī divi IZM notiekošie saistītie projekti (Kompetenču pieeja mācību saturā un Nozaru kvalifikācijas sistēmas pilnveide profesionālās izglītības attīstībai un kvalitātes nodrošināšanai), kas deva papildu ieskatu par rādītājiem un monitoringa elementiem, kas nākamo dažu gadu laikā tiks ieviesti Latvijas izglītības sistēmā.

- **Nacionāla līmeņa un Latvijai starptautiski saistošu mērķu un rādītāju sasniegšanas un atbilstības analīze. Papildu rādītāju noteikšana un ieteikumu sagatavošana.**

Tika veikts starptautiskās un valsts politikas rādītāju un mērķu novērtējums, lai analizētu to atbilstības un sasniegšanas līmeni. Veiktā analīze ļāva identificēt pašreizējai situācijai neatbilstošus un neizmantojamus rādītājus. Valsts stratēģisko mērķu analīze parāda, ka pašlaik tiek izmantots ļoti daudz rādītāju, tomēr ne visi no tiem ir pietiekami konkrēti vai iedarbīgi. Ārvalstu prakses pārskats, kā arī ekspertu un ieinteresēto pušu ieguldījums palīdzēja identificēt papildu rādītājus, kas ir piemērotāki izvirzītajiem izglītības mērķiem.

- **Daudzlīmeņu rādītāju sistēmas izveide lielākai atbildībai un rezultātu salīdzināmībai dažādos izglītības sistēmas līmeņos.**

Rādītāji tika piešķirti attiecīgiem izglītības posmiem un izglītības sistēmas līmeņiem. Pamatpieņēmumiem ir jābūt divās rādītāju grupās:

- rādītāji, kurus būtu svarīgi apkopot valsts līmenī (lai ievērotu virzību uz valsts mērķu sasniegšanu un ļautu veikt starptautiskus salīdzinājumus),
- rādītāji, kas ir paredzēti dibinātāja/izglītības iestādes/klases līmenim, nododot atbildību veikt pašvirzītu monitoringu un atbilstošus intervences pasākumus.

Pirmā grupa vairumā gadījumu tiks izsekoti no individuālā līdz valsts līmenim, bet otrā grupa tiks iegūta, kaskadējot izglītības politikas mērķus attiecībā uz šiem līmeņiem.

Pēc šo soļu veikšanas, pamatojoties uz iegūto informāciju, tika izstrādāta “izglītības kvalitātes” definīcijas koncepcija un iegūtas četras galvenās izglītības kvalitātes komponentes, kas sakārtotas hierarhiski.

2. ATTĒLS. “IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES” DEFINĪCIJAS KOMPONENTES

Avots: Autori

Šajā pieejā izglītības kvalitāte ir saistīta ar izvirzīto mērķu sasniegšanu, tādēļ arī primārā komponente ir “atbilstība mērķiem”, kas norāda uz to, vai iegūtā izglītība sasniedz izglītojamo individuālos un sabiedrības kopējos mērķus. Pārējās komponentes – “kvalitatīvas mācības”, “iekļaujoša vide” un plašākā izglītības kontekstā “laba pārvaldība” veido un nodrošina nepieciešamo kontekstu, lai šie mērķi tiktu sasniegti. Līdz ar to strukturētai izglītības kvalitātes analīzei izmantojamas piedāvātās komponentes, to apakškomponentes, kurām noteikti mērķi, uzdevumi un konkrēti rādītāji. Ir svarīgi atzīmēt, ka visi mērķi un uzdevumi ir iegūti no stratēģijās un plānošanas dokumentos norādītiem valsts mērķiem un ir cieši ar tiem saistīti. Šajā starpziņojumā piedāvātā komponentu un apakškomponentu struktūra ir paredzēta šo mērķu un uzdevumu sasniegšanas novērtēšanai.

1.4 ZIŅOJUMA PĀRSKATS

Starpziņojumā par “izglītības kvalitātes” definīciju ir aprakstīta “izglītības kvalitātes” definīcijas koncepcija un monitoringa sistēmas struktūra. Tajā tiek identificētas atbilstošās komponentes, apakškomponentes un to mijiedarbība. Starpziņojuma struktūra ir šāda:

- 2. nodaļa. Starptautiskās un valsts politikas mērķu un rādītāju izpēte un analīze.
- 3. nodaļa. “Izglītības kvalitātes” definīcijas koncepcijas analīze no pētnieciskās literatūras, ES un Latvijas politikas plānošanas dokumentu, starptautisko ieteikumu un labās prakses piemēru (OECD, Pasaules Bankas, CHEPS ekspertu ieteiktie piemēri, u. c.) perspektīvas; “izglītības kvalitātes” definīcijas koncepcijas struktūras apraksts.
- 4. nodaļa. “Izglītības kvalitātes” definīcijas komponentu, apakškomponentu un attiecīgo rādītāju un prioritāro mērķu identifikācija un apraksts.
- 5. nodaļa. Skaidrojumi un norādījumi par analīzes līmeņiem un to mijiedarbību, kā arī stratēģija “izglītības kvalitātes” definīcijas un monitoringa sistēmas piedāvātās struktūras turpmākai attīstībai.

Dokumentam ir divi pielikumi:

1. pielikumā sniegts mērķu un rādītāju kopsavilkums nacionālajos un starptautiskajos dokumentos.
2. pielikumā ir sniegts saraksts ar rādītājiem, kas tiek ieteikti izglītības kvalitātes novērtēšanai pa attiecīgajiem izglītības posmiem un izglītības sistēmas līmeņiem.

2. ESOŠĀS SITUĀCIJAS NOVĒRTĒJUMS

Esošās situācijas izpētes un analīzes mērķis bija veikt nacionāla līmeņa un Latvijai starptautiski saistošos dokumentos minēto mērķu un rezultatīvo rādītāju aprakstu, kā arī novērtēt to savstarpējo atbilstību un mērķu sasniegšanu. Starpziņojuma izstrādes gaitā tika pārbaudīti trīs dokumenti — IAP, ET 2020 un OECD 2018. gada izdotā Starptautiski salīdzināmas izglītības statistikas rokasgrāmata.

2.1 POLITIKAS MĒRĶI UN RĀDĪTĀJI

IZGLĪTĪBAS ATTĪSTĪBAS PAMATNOSTĀDNES 2014-2020

IAP mērķis ir “definēt vidēja termiņa attīstības aktivitātes konkrētos rīcības virzienos izglītības mērķu sasniegšanai, un tas noteiks turpmāko valsts, ES un citu finansējumu avotu sadali nozares attīstībai”. Dokumentā ir definēti arī trīs politikas mērķi:

1. paaugstināt izglītības vides kvalitāti, veicot mācību satura pilnveidi un attīstot atbilstošu infrastruktūru;
2. veicināt vērtībizglītībā balstītu indivīda profesionālo un sociālo prasmju attīstību dzīvei un konkurētspējai darba vidē;
3. uzlabot resursu vadības efektivitāti, attīstot izglītības iestāžu institucionālo izcilību [14].

Šie politikas uzdevumi tiek raksturoti un mērīti ar 110 dažādiem rādītājiem.

EIROPAS SADARBĪBA IZGLĪTĪBAS UN MĀCĪBAS JOMĀ (SISTĒMA ET 2020)

ET 2020 ir forums, kas ES dalībvalstīm ļauj īstenot paraugprakses apmaiņu un mācīties vienai no otras. Tā pamatā ir mūžizglītības pieeja, un tās rezultāti tiek definēti no agras bērnības līdz pieaugušo profesionālajai un augstākajai izglītībai un ir paredzēts mācību aptveršanai visos izglītības līmeņos: formālajā, neformālajā un ikdienas mācīšanās. ET 2020 tiecas sasniegt četrus kopējos ES mērķus:

- mūžizglītību un mobilitāti padarīt par realitāti;
- uzlabot izglītības un mācību kvalitāti un efektivitāti;
- veicināt vienlīdzību, sociālo kohēziju un pilsonisko aktivitāti;
- visos izglītības un mācību līmeņos sekmēt inovatīvu pieeju un jaunradi, tostarp uzņēmējdarbības garu [4].

Šie mērķi tiek mērīti ar 10 etalonrādītājiem, kas Eiropas līmenī būtu jāsasniegt līdz 2020. gadam.

OECD 2018. GADA ROKASGRĀMATA STARPTAUTISKAI SALĪDZINOŠAI IZGLĪTĪBAS STATISTIKAI

OECD 2018. gada rokasgrāmata starptautiskai salīdzinošai izglītības statistikai sniedz jau sagatavotu atsauci uz starptautiskajiem standartiem un konvencijām, lai organizācijas dalībvalstis varētu sekot izglītības datu vākšanai un to piemērošanai [36]. Šie rādītāji valstīm sniedz iespēju salīdzinošā aspektā aplūkot savu un citu valstu izglītības sistēmu sniegumu, izmantotās prakses un resursus, sniedzot ieguldījumu efektīvākai politikas analīzei.

Rokasgrāmatā aprakstīti 93 dažādi rādītāji.

2.2 SECINĀJUMI

Katra dokumenta mērķu un rezultatīvo rādītāju analīze ļauj izdarīt vairākus svarīgus secinājumus (1. pielikums):

- Lai gan IAP 12 no 110 rezultatīvajiem rādītājiem ir profesionālās ievirzes izglītības un interešu izglītības jomā, ET 2020 un OECD rokasgrāmatā šīs jomas atsevišķi netiek aplūkotas;

- Kopumā IAP iekļauj 9 no 10 ET 2020 rādītājiem, kas ir vērtējams pozitīvi. Vienīgais neiekļautais rādītājs ir “darbu atradušo skolu un augstskolu absolventi (domātas personas 20–34 gadu vecumā, kuras ieguvušas vidējo vai augstāko izglītību pēdējos trīs gados);
- No otras puses IAP ietver tikai 3 no 93 rādītājiem, kurus apkopo arī OECD. Tie ir “vidējās profesionālās izglītības audzēkņu daļa no visiem, kas mācās profesionālās izglītības iestādēs”, “vidējās profesionālās izglītības audzēkņu daļa darba vidē balstītās mācību programmās” un “starptautisko vai ārzemju studentu daļa augstākajā izglītībā”;
- IAP 2017. gada starpposma novērtējumā tika secināts, ka 35 no 110 rādītājiem nav sasniegti, 10 rādītāji nav pieejami un 2 ir zaudējuši aktualitāti.

Visi IAP mērķi tika novērtēti arī atbilstoši *Eurostat* noteiktajiem kritērijiem:

- Svarīgums – rādītājiem ir jāatbilst lietotāju vajadzībām (politikas veidotājiem, sabiedrībai, pētniekiem). Rādītājiem ir jābūt nepārprotamiem, norādot “vēlamo virzienu”;
- Precizitāte un uzticamība – rādītājiem ir „precīzi un ticami jāatspoguļo realitāte”; neprecīzs rādītājs var novest pie kļūdainiem secinājumiem,
- Laika atbilstība un punktualitāte – rādītāji ir jānosaka laikā, kas atbilst ne tikai Eiropas un starptautiskajiem nosacījumiem standartiem, bet attiecas arī uz gala lietotāju;
- Saskaņotība un salīdzināmība — rādītājiem jābūt salīdzināmiem valstī un starp citām valstīm;
- Pieejamība un skaidrība – rādītājiem jābūt ticamiem, leģitīmiem un pasniegtiem precīzi formulētā un saprotamā formā [10].

Veicot analīzi, eksperti īpašu uzmanību pievērta vairākiem rādītājiem, kas tiek izmantoti politikas plānošanai, bet vienlaikus nav sasniegti un neatbilst noteiktajiem kritērijiem:

- Vispārējā un profesionālā izglītība: Bērnu un jauniešu ar speciālām vajadzībām (t.sk. ar invaliditāti) īpatsvars, kas turpina izglītību pēc obligātās izglītības iegūšanas (2017. gada mērķis: +0,1 %; 2017. gada faktiskā vērtība: 3,03 %).

Rādītājs neatbilst pieejamības un skaidrības kritērijam: tas ir neizprotams gan pieauguma, gan vispārējās situācijas noteikšanā. Mērķa vērtība 2017. gadā bija +0,1 %, bet 2020. gadā tā ir 0,2 %.

- Vispārējā un profesionālā izglītība: Skolēnu proporcija vispārējā un profesionālajā izglītībā vidējās izglītības pakāpē (2017. gada mērķis: 55 %/45 %; 2017. gada rezultāts: 61 %/39 %).

Rādītājs neatbilst svarīguma kritērijam: mērķa vērtība ir nepamatotās proporcijās. Ja šīs proporcijas iemesls ir darba tirgus pieprasījums pēc profesionālās izglītības absolventiem, tad nav skaidrs, kāpēc šī proporcija būtu tik krasi jāpalielina — vairāk nekā par 10 %.

- Visos izglītības līmeņos: Finansējuma apmērs uz vienu izglītojamo mācību līdzekļu iegādei (2017. gada mērķis: 20 EUR vienam izglītojamajam; 2017. gada rezultāts: 18,9 EUR vienam izglītojamajam).

Rādītājs neatbilst saskaņotības un salīdzināmības kritērijam: Sākot no 2013. gada un turpmāk tika paplašināta aprēķina bāze, iekļaujot finansējuma saņēmējos arī obligātās pirmsskolas izglītības 5-6 gadīgos bērnus. Līdz ar to faktiskais finansējums vienam izglītojamajam ir nedaudz mazāks par iepriekš plānoto.

Divi rādītāji – “Izveidotas un darbojas studiju virzienu padomes” un “Nodrošināt finansiālu atbalstu sociāli neaizsargāto grupu augstākajai izglītībai, iekļaujot stipendijas un dotācijas mācību maksas segšanai” – ir zaudējuši aktualitāti, tomēr pamatojumi otrā rādītāja atmešanai nav skaidri, jo vienā no OECD secinājumiem norādīts, ka izglītības sistēmas vienlīdzības nodrošināšanas nolūkos ir jāuzlabo riska grupu piekļuve augstākajai izglītībai (piemēram, nodrošinot valsts finansētas stipendijas).

Noslēgumā jāuzsver, ka politikas plānošana un tās monitorings ir process, kam jābūt visaptverošam, bet vienlaikus skaidram un efektīvam. Katra mērķa un rezultatīvā rādītāja pamatā ir resursi, aktivitātes un dažādas iesaistītās puses, tāpēc ir svarīgi izvēlēties mērīt tādus datus, kas atbalsta mērķi, ir viegli saprotami un lietojami, kā arī nerada papildu slogu datu īpašniekiem, apkopotājiem un lietotājiem. Līdz ar to vēl viens monitoringa

sistēmas izstrādes mērķis, kas tiks plašāk aprakstīts turpmākajās nodaļās, ir pilnībā pārskatīt visus pašlaik izmantotos politikas rezultātos rādītājus un identificēt, kuri no tiem visprecīzāk apraksta visu izglītības līmeņu kvalitāti.

3. TEORĒTISKAIS MODELIS

Izglītības sistēmas visā pasaulē tiek aplūkotas kā daudzlīmeņu (valsts, reģionālais, vietējais u.c.) sistēmas, kurās dažādas sabiedrības grupas (pēc dažādām pazīmēm – kultūras, vecuma grupas, etniskās piederības u.tml.) iegūst izglītību un ir pastāvīgi atkarīgas no dažādu ieinteresēto pušu (vecāku, izglītojamo, politiķu, pedagogu apvienību, komerciālo izglītības pakalpojumu sniedzēju, pētnieku, domnīcu u.c.) iesaistīšanās [6]. Katram izglītības sistēmas līmenim un iesaistīto pušu grupai ir sava nostāja attiecībā uz to, kas izglītības sistēmai būtu jānodrošina izglītojamajiem, kā to vajadzētu strukturēt, kāds saturs ir jāiekļauj mācību programmās, kādai ir jābūt saiknei starp mācīšanu, mācīšanos un darba vidi, kā arī attiecībā uz to, kā jāveic vērtēšana.

Dažādās izglītības sistēmas struktūrās ir dažādi monitoringam nepieciešamās informācijas veidotāji un lietotāji [6]. Valdība nosaka budžetu un nodrošina tā sadali izglītības iestādēm vai pašvaldībām gadījumos, kad tās ir izglītības iestāžu dibinātājas, kuras piešķirto finansējumu tālāk sadala savām izglītības iestādēm. Tāpēc ir svarīgi izglītības monitoringa sistēmu izstrādāt saskaņoti ar iesaistītajām pusēm un ar šādiem specifiskiem mērķiem [5]:

- **Uzlabojumi:** identificēt izglītības sistēmas trūkumus un stiprās puses, izstrādāt atbilstošas stratēģijas, lai sadarbībā ar ieinteresētajām pusēm veiktu uzlabojumus.
- **Atbalsts politikas veidotājiem:** sniegt valsts pārvaldei informāciju, kas tai palīdz izdarīt pierādījumus balstītu izvēli, pielāgojot vai mainot savas darbības.
- **Sabiedrības informēšana:** monitoringa un novērtēšanas sistēmas rezultātus dažādas sabiedrības grupas un iesaistītās puses var izmantot dažādu izglītības politikas iniciatīvu novērtēšanai.

Tas ļauj secināt, ka monitoringa sistēmas izstrādē ir jāmeklē forma un saturs, kas būtu pieņemams visām iesaistītajām pusēm un kas ierosinātu pārmaiņas izglītības sistēmā ar saskaņotu politikas iniciatīvu palīdzību.

Tiek uzskatīts, ka pašreizējām inovācijām izglītības monitoringā un datu vākšanā ir reāls potenciāls transformēt izglītības praksi, atbalstot pierādījumus balstītas politikas ieviešanu. Tas, visticamāk, ilgtermiņā (10-30 gadu laikā) mainīs izglītības sistēmu monitoringa kontekstu un metodoloģiju. Lai to sasniegtu, monitoringa sistēma ir jāveido no specifiskiem mērķiem ar tiem piesaistītiem rādītājiem, kurus var izmantot progresa noteikšanai virzībā uz šo mērķu sasniegšanu [6].

Izglītības iestādes ievāc un uzglabā visaptverošus datus saistībā ar izglītojamo progresu un sasniegumiem, un savu izglītojamo mācību "kvalitāti". Tieši izglītības iznākuma rādītājiem pēdējo gadu laikā pievērsta pastiprināta politiku uzmanība [6]. Citās rādītāju grupās tiek ietvertas tādas kategorijas kā iesaistīšanās un izglītības turpināšana (izglītojamo novērtēšana, iesaistīšanās dažādās aktivitātēs, dažādu izglītības līmeņu pabeigšana u.c.) un ieguldījumi izglītības sistēmā (politikas sviras, piemēram, finanšu, cilvēku vai fiziskie resursi un politiskie lēmumi, kas attiecas uz izglītības iestāžu klašu, pedagoģiskā satura nodrošinājumu) [28]. OECD iesaka "izvērtējumu izmantošanā izvairīties no izglītības procesa kropļojumiem, piemēram, mācīšanos tikai pārbaudes darbiem un mācību programmu sašaurināšanu". Tāpēc ir svarīgi novērtēt datu izmantošanas lietderību un potenciālu, lai nodrošinātu efektīvāku (ar mazāku administratīvo slogu) un efektīvāku (savlaicīgāki, precīzāki un vairāk informējoši rādītāji) monitoringu. Tāpat nepieciešams identificēt, kuras monitoringa sistēmas rādītāju kategorijas tiks attiecinātas uz specifiskiem izglītības posmiem un kurām ieinteresētajām pusēm tiks nodrošināta piekļuve konkrētiem datiem.

Līdzsvara sasniegšana starp efektivitāti un vienlīdzību ir svarīgs politikas izaicinājums, ko monitoringa sistēmas var risināt, mērot to, kādi ieguldījumi rada maksimālos rezultātus (efektivitāte) un kādā veidā izglītības un mācību rezultāti ir neatkarīgi no sociāli ekonomiskā konteksta (vienlīdzība) [6]. Monitoringa sistēma būs izmantojama un piemērota tās virsmērķim, ja tiks ņemti vērā sekojoši aspekti:

- 1) Monitoringa sistēmas pamatā ir mērķi, kas izraisa pārmaiņas izglītības sistēmā, atrisinot tās trūkumus;
- 2) Monitoringa sistēma apvieno ieinteresēto pušu viedokli par efektīvākajiem un lietderīgākajiem rādītājiem, kas raksturo rezultātus, procesus un ieguldījumus;
- 3) Monitoringa sistēma mēģina sasniegt līdzsvaru starp efektivitāti un vienlīdzību;

- 4) Monitoringa sistēma veicina atklātību un atbildību, mudinot izglītības sistēmā ieinteresētās puses iesaistīties konstruktīvā dialogā.

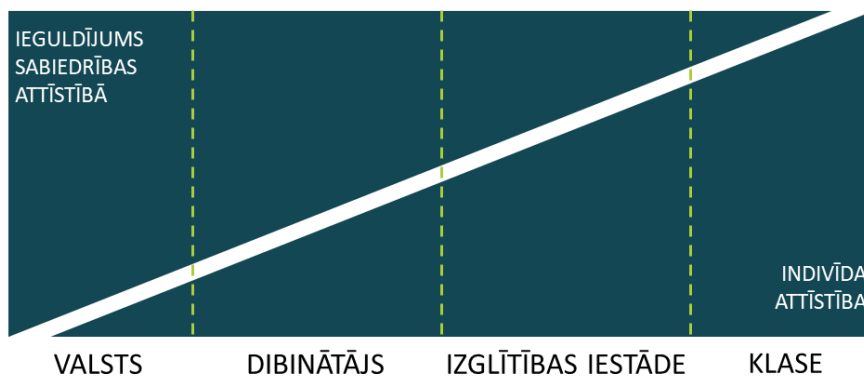
Turpmākajās apakšnodaļās sīkāk tiks aplūkotas izglītības kvalitātes pieejas, apkopoti ieinteresēto pušu viedokļi un aprakstīta piedāvātās izglītības kvalitātes definīcijas struktūra.

3.1 IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES PIEEJAS

UZ MĒRĶIEM BALSTĪTA PIEEJA

Izglītības kvalitāte ir bieži diskutēts jautājums, un tās definēšana ir sarežģītāka nekā varētu gaidīt. Šermans, Boskers un Hovijs (*Scherman, Bosker and Howie*) tieši definē izglītības kvalitāti kā "līmeni, līdz kuram izglītības produkts ir saskaņā ar mērķiem un uzdevumiem" [35]. Tomēr realitātē aptvert izglītības kvalitātes patieso nozīmi ir krietni sarežģītāk. Mērķi un uzdevumi var būt saistīti ar individuāliem izglītojamajiem, klasēm un/vai pedagogiem, skolām, pašvaldībām un/vai valsts līmeni, kas veido pamatu pretrunām sistēmas ietvaros, jo katra līmeņa mērķi atšķiras, kas saistīts ar uzmanības sadali starp sabiedrības un indivīdu vajadzībām (3. attēls).

3. ATTĒLS. MĒRĶU SADALĪJUMS STARP INDIVIDUĀLAJĀM UN SABIEDRĪBAS VAJADZĪBĀM ATKARĪBĀ NO IZGLĪTĪBAS SISTĒMAS LĪMEŅA

Avots: Autori

Pētījumi norāda uz to, ka skaidru kvalitātes mērķu izvirzīšana var radīt pārmaiņas izglītības praksē. To var paveikt, saskaņoti konsolidējot politisko gribu un resursus atbilstoši stratēģiski prioritārajām jomām, veidojot labāku pārvaldību, veicinot konsekventākus, labāk koordinētus un uz izglītojamajiem centrētus pakalpojumus ar kopīgiem sociālajiem un pedagoģiskajiem mērķiem, nodrošinot vadlīnijas izglītības iestādēm un palīdzot vecākiem pieņemt informētus lēmumus [21]. Daudzas OECD valstis izvirza specifiskus, uz kvalitāti orientētus mērķus, piemēram, mācībspēku kvalifikācijas uzlabošanu un bērncentrētu izglītības programmas noteikšanu.

Pašlaik OECD uzsver nepieciešamību pēc plašākiem izglītības mērķiem (gan individuālā, gan sabiedrības labklājības līmenī), lai pārvaldītu straujo zinātnes un tehnoloģiju attīstību, nevairojot nevienlīdzību, nepastiprinot sociālo sadrumstalotību un nepaātrinot resursu izlietošanu [27]. Izglītībai ir svarīga loma zināšanu, prasmju, attieksmju un vērtību attīstībā, kas cilvēkiem ļauj radīt pienesumu iekļaujošai un ilgtspējīgai nākotnei un izmantot tās ieguvumus, tāpēc tās mērķiem un uzdevumiem ir jābūt nozīmīgiem monitoringa sistēmas elementam.

UZ IEGULDĪJUMIEM, PROCESU UN REZULTĀTIEM BALSTĪTA PIEEJA

Arvien biežāk tiek atzīts, ka daudzas svarīgas izglītības sistēmas pazīmes, kas norāda uz tās attīstību, funkcionalitāti un ietekmi, var novērtēt, tikai izprotot mācību rezultātus un to saistību ar ieguldījumiem un procesiem individuālā un izglītības iestādes līmenī [28]. Izglītības salīdzināmības nolūkos OECD ir izveidojis rādītāju (komponenšu) grupu ietvarstruktūru:

- **Izglītības sistēmu iznākumi, rezultāti un ietekme:** iznākuma rādītāji analizē no izglītības sistēmas izejošo individuālos raksturlielumus, piemēram, izglītības sasniegumus. Ar rezultātu rādītājiem tiek pārbaudīta

izglītības sistēmu iznākumu tiešā ietekme, piemēram, iegūtās augstākās izglītības sniegtās priekšrocības nodarbinātības un ienākumu ziņā. Ietekmes rādītāji analizē iznākumu ilgtermiņa netiešo ietekmi, piemēram, zināšanas un iegūtās prasmes, ieguldījumus ekonomikas izaugsmē un sabiedrības labklājībā, kā arī sociālajā integrācijā un vienlīdzībā.

- **Iesaistīšanās un progress izglītības iestādēs:** šajos rādītājos novērtēta izglītojamo iespēja piekļūt dažādiem izglītības posmiem, mācīties un pabeigt mācības, kā arī dažādi veidi kā mainīt programmas un izglītības posmus.
- **Ieguldījumi izglītības sistēmās vai mācību vidē:** šie rādītāji sniedz informāciju par politikas svirām, kas veido līdzdalību, progresu, iznākumus un rezultātus katrā līmenī, piemēram, finanšu, cilvēku, fizisko resursu ieguldījumus izglītībā, klašu mācību vidē, pedagoģiskajā saturā un izglītības programmās, skolu organizācijā, lēmumu pieņemšanā un autonomijā u.c.

Savukārt Eiropas Komisijas izstrādātā struktūra definē šādas izglītības kvalitātes komponentes [2]:

- **Sasniegumi:** šo jomu raksturo mācību apguves rādītāji, citiem vārdiem sakot, izglītojamā spējas apgūt prasmes un zināšanas dažādās dzīves situācijās, kā arī pilsoniskās prasmes.
- **Panākumi un pāreja:** šī joma iekļauj tādus rādītājus kā mācības pārtraukumu izglītojamo skaits, vidējās izglītības pabeigšana, iesaistīšanās augstākajā izglītībā.
- **Izglītības iestādes monitorings:** šajā jomā tiek izvērtēta skolu izglītības un vecāku līdzdalības novērtēšana un vadība. Tā nosaka, vai izglītības sistēma ir saskaņota ar mērķiem, piedāvā diagnostikas informāciju sistēmas vadītājiem, sniedz pamatu attīstības plānošanai u.tml. Vecāku līdzdalība var būt efektīvs ieguldījums izglītības iestādes darbības uzlabošanā, atbalstot iestādes vadību un pedagogus.
- **Resursi un struktūras:** šī joma ietver pedagogu izglītību un mācības, dalību pirmsskolas izglītībā, izglītojamo skaitu uz vienu datoru un izglītības izdevumus uz vienu izglītojamo.

OECD secina, ka šo daudzpusīgo ietvarstruktūru var izmantot, lai izprastu jebkuras izglītības iestādes darbību un funkcionēšanu dažādos analīzes līmeņos – no izglītības sistēmas līdz programmas līmenim vai pat mazākai vienībai, piemēram, klasei [28]. Katra ietvara elementa analīze un savstarpējā mijiedarbība palīdz izprast dažādas politikas perspektīvas un lēmumu pieņemšanas procesu.

UZ VIENLĪDZĪBU UN EFEKTIVITĀTI BALSTĪTA PIEEJA

Jāatzīst, ka rādītāji un komponentes nesniedz precīzus sasniedzamos mērķus. Tādēļ Širens (*Jaap Scheerens*) sniedz ieskatu par pieciem izglītības kvalitātes principiem [32]:

- **produktivitāte** — rezultāti;
- **atbilstība** — veids, kādā ieguldījumi, procesi un paredzētie iznākumi tiek pielāgoti kontekstam;
- **lietderīgums** — saistība starp ieguldījumiem un procesiem, no vienas puses, un iznākumiem, no otras puses;
- **vienlīdzība** — ieguldījumu, procesu un iznākumu sadalījums un izglītības sistēmas spēja iekļaut visus izglītojamos;
- **efektivitāte** — lietderīgums ar iespējami zemākām izmaksām.

Šī pieeja pievieno divas jaunas komponentes (vienlīdzība un efektivitāte), kas ir vienlīdz svarīgas, lai izveidotu līdzsvarotu un visaptverošu monitoringa sistēmu. Vienlīdzībai tiek pievērsta arvien lielāka starptautiskā uzmanība, un OECD ir veikusi plašu pētījumu par vienlīdzību saistībā ar mācību iespējām un rezultātiem. Pētījumā noskaidrots, ka izglītības iestādes resursi, izglītojamo dzimšanas vieta, ienākumu līmenis, ģimenes stāvoklis, vecāku iesaiste un citi aspekti var būtiski ietekmēt izglītojamo sasniegumus [20].

Efektivitāti raksturo ieguldījumi, kas izteikti monetārās vienībās [31]. Efektivitāti var izskaidrot arī kā racionālu individuālā un organizatoriskā līmeņa mērķu saskaņošanu. Šajā aspektā kvalitāte tiek sasniegta ar mazākām izmaksām dažādos rādītājos (gan, piemēram, iegūtās prasmes, attieksmes maiņa, gan sociālā mobilitāte, ienākumi, darba ražīgums).

3.2 IESAISTĪTO PUŠU UZSKATI PAR IZGLĪTĪBAS KVALITĀTI

Pamatojoties uz iesaistīto pušu intervijām un ekspertu diskusijām, Latvijā pašreizējā izpratne par izglītības kvalitātes monitoringu un novērtēšanu bieži vien tiek reducēta uz valsts centralizēto eksāmenu rezultātiem, lai gan tie norāda tikai uz specifisku vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanu. Centralizēto eksāmenu datus ir viegli ievākt un salīdzināt, taču netiek ņemts vērā konteksts – atšķirīgais sociāli ekonomiskais stāvoklis, izglītojamo progress izglītības procesā, vecāku izglītība utt. Tāpat šis skatījums fokusējas uz formāliem, īstermiņa izglītības rezultātiem (attiecīgs iegūtais līmenis eksāmenā), neskatot izglītības kvalitātes ilgtermiņa ietekmi (izglītības turpināšanu, nodarbinātību u.c.). Ekspertu diskusijas laikā visbiežāk “izglītības kvalitāti” definēja kā “stimulējošu mācību vidi, kas izglītojamajiem ļauj sasniegt cerēto mācību iznākumu līmeni zināšanu, prasmju, personīgās attīstības un labklājības, kā arī aktīva pilsoniskuma ziņā, kas viņiem ļauj pāriet uz nākamajiem izglītības posmiem un nodrošināt ilgspējīgu nodarbinātību”.

Turpmākajās apakšnodaļās iesaistīto pušu viedokļi ir sagrupēti pēc iepriekš aprakstītajām izglītības kvalitātes teorētiskajām pieejām. Tādējādi izglītības kvalitātes koncepcija un monitoringa struktūra tiks veidota kā šo perspektīvu kombinācija.

UZ MĒRĶIEM BALSTĪTA PIEEJA

Intervijās iesaistītās puses “izglītības kvalitāti” definēja mērķu kontekstā. Plaši izplatīta iesaistīto pušu nostāja bija, ka izglītības process sniedz labumu gan indivīdiem, gan plašākai sabiedrībai. “Izglītības kvalitātes” definīciju pētījuma respondenti saistīja ar šādiem aspektiem:

- Izglītības monitoringa sistēmai jābūt balstītai uz vispārēju mērķi un jāveicina tā sasniegšana (dažādu izglītības posmu uzdevumi pašreiz ir atrodamī atšķirīgos politikas plānošanas dokumentos un standartos).
- Katrs izglītojamais saņem nepieciešamo palīdzību individuālo mērķu sasniegšanā.
- Katram izglītojamajam ir jābūt neatkarīgam un ar iegūtām dzīvei noderīgām prasmēm, kas ir saistītas ar pastāvošajiem izaicinājumiem, piemēram, darba tirgus prasībām.
- Starp datu sniedzējiem, apkopotājiem un lietotājiem jāizveido savstarpēja uzticība monitoringa sistēmai ar mērķi nodrošināt kvalitāti un atbilstību izvirzītajiem monitoringa uzdevumiem. Ir svarīgi apkopot un sniegt atsauksmes iesaistītajām pusēm, kur un kā dati tiek izmantoti.
- Monitoringa sistēmai ir skaidri jādefinē datu īpašnieks, kā arī piekļuves tiesības konkrētiem lietotājiem. Tai jābūt caurspīdīgai, ar skaidri definētiem mērķiem tās izmantošanai (nevis sodam, bet atbalstam).

UZ IEGULDĪJUMIEM, PROCESU UN REZULTĀTIEM BALSTĪTA PIEEJA

Otrs iesaistīto pušu dominējošais viedoklis bija saistīts ar to rādītāju identificēšanu, kas norāda uz izglītības procesa kvalitāti. Visbiežāk šie rādītāji tika grupēti saskaņā ar turpmāk norādītajiem aspektiem:

- **Ieguldījumi** un izglītībā pieejamie resursi (infrastruktūra, mācības, kursi un tehnoloģijas, kvalificēti un motivēti pedagogi u.c.).

Tika minēts, ka ieguldījumi izglītības sistēmā (piemēram, pedagogu kvalifikācija, infrastruktūra, izglītojamo sociālekonomiskais stāvoklis u.c.) ir jāuzrauga sistēmas, dibinātāja un izglītības līmeņos.

- **Process** (mācību metodes, profesionālā izaugsme, skolu pārvaldība u.c.).

Izglītības kvalitātes monitoringa procesam būtu jāseko līdzi izglītības iestādes līmenī, pedagogiem un iestādes vadībai nodrošinot vajadzīgo informāciju par veicamajiem uzlabojumiem (piemēram, intervences pasākumiem), kā arī rezultātiem izglītības iestādes un valsts līmenī, nodrošinot izglītības sistēmas uzdevumu sasniegšanu.

Izglītības procesa monitorings un novērtējums jākoncentrē uz izglītības iestādes un klases līmeni, nodrošinot viņiem atbalstu un brīvu izvēli dažādām pieejām.

- **Rezultātu** novērtējums (iznākumi, rezultāti un ietekme; centralizēto eksāmenu rādītāji, sasniegumi dažādu mācību priekšmetu konkursos, starptautiski salīdzinošie izglītības pētījumi u.c.).

Jānodrošina veids noteiktu izglītības kvalitātes rezultātu atspoguļošanai plašākai sabiedrībai, lai izvairītos no skolu klasifikācijas, vienlaikus vecākiem un citiem ļaujot izvēlēties savām vēlmēm piemērotāko izglītības iestādi.

Izglītības rezultātus galvenokārt vajadzētu izvērtēt klases un individuālajā līmenī, tādējādi vairāk koncentrējoties uz formatīvo, nevis summatīvo vērtēšanu.

UZ VIENLĪDZĪBU UN EFEKTIVITĀTI BALSTĪTA PIEEJA

Interviju laikā tika pausts viedoklis par rādītājiem saistībā ar atšķirīgajiem izglītības sistēmas līmeņiem — valsts, dibinātājs, izglītības iestāde, klase. Ņemot vērā relatīvi augsto nevienlīdzību, ja tiek salīdzināti, piemēram, izglītojamo rezultāti pilsētu un lauku skolās vai izglītības izdevumi dažāda izmēra pašvaldībās, ir svarīgi pievērsties šiem un citiem aspektiem, kas norāda uz atsevišķiem nevienlīdzības rezultātiem un cēloņiem.

Apsverot vienlīdzības un efektivitātes aspektus, nepieciešams analizēt nacionālo kontekstu, kā arī pastāvošo izglītības sadrumstalotību un decentralizāciju. Latvijā, tāpat kā citās kaimiņvalstīs, izglītības sistēmas struktūra ir veidota tā, ka valsts līmenī ministrija nosaka mērķus izglītības kvalitātei un nodod dibinātājiem (vispārējās izglītības gadījumā — pašvaldībās) to izglītības budžeta pārvaldīšanas tiesības un atbildību šo mērķu sasniegšanai. Tomēr dibinātāja līmenī izvirzītie mērķi ne vienmēr atbilst valsts izvirzītajiem un izglītības iestādes dibinātājs, kuram deleģēta daļa atbildības par izglītības rezultātiem, ne vienmēr uzņemas atbildību sabiedrības priekšā par šo rezultātu sasniegšanu [23]. Lai veicinātu vienlīdzību un efektivitāti, ir jāizveido monitoringa sistēma, kas sniedz vairāk analīzes iespēju ne tikai valsts, izglītības iestādes un klases, bet arī dibinātāja līmenim.

TEORĒTISKO PIEEJU PIELĀGOŠANA

Iesaistīto pušu apsvērumi tika izmantoti, lai iepriekš aprakstītās izglītības kvalitātes teorētiskās pieejas pielāgotu vietējam kontekstam:

- **Uz mērķiem balstīta pieeja:** “izglītības kvalitātes” definīcija un struktūra tiks balstīta uz Latvijas izglītības pašreizējiem standartiem, mērķiem un izaicinājumiem, lai nodrošinātu tās spēju pielāgoties un nodrošināt pastāvīgas izglītības sistēmas pārmaiņas.
- **Uz rezultātiem, procesu un ieguldījumiem balstīta pieeja:** tiks izmantota rezultātu (iznākumu, rezultātu un ietekmes), procesu un ieguldījumu struktūra, lai novērtētu rādītājus un visu līmeņu iesaistītajām pusēm nodrošinātu vajadzīgos instrumentus, ar kuriem novērtēt progresu uzdevumu izpildē, pieņemot lēmumus intervences pasākumu veikšanai un pilnveidot izglītības iestādes un izglītības procesus.
- **Uz vienlīdzību un efektivitāti balstīta pieeja:** rādītāji tiks attiecināti uz visos izglītības līmeņos iesaistītajām pusēm ar mērķi novērtēt vienlīdzības un efektivitātes rādītājus (ieguldījumus un rezultātus).

Iesaistītās puses definēja vairākas izšķiršanās, kas jāapsver un jāpieņem monitoringa sistēmas izstrādes laikā:

- **Izglītības kvalitātes** definēšana dažādu izglītības sistēmas līmeņu iesaistītajām pusēm, kurām ir atšķirīga izpratne un kompleksi, dažkārt pat pretrunīgi mērķi.
- Vienošanās par monitoringa sistēmā iekļaujamās **informācijas apjomu un detalizācijas pakāpi**, jo plašāka sistēma būs dārgāka un ar vairāk interpretācijas iespējām.
- **Rādītāju saskaņotība** — kāda veida rādītāji tiek izmantoti katrā no izglītības sistēmas līmeņiem. Jo lielāka saskaņotība, jo vairāk kopējās izpratnes, bet arī risks nerisināt svarīgās lietas ārpus šiem rādītājiem.
- **Atbildības deleģēšana**, attiecinot sasniedzamos mērķus uz izglītības iestādēm, dibinātājiem vai valsts līmeņa politikas plānotājiem.
- Atbilstošas **reakcijas noteikšana** situācijās, kad mērķi nav ievēroti — kuram, kad un kā vajadzētu iejaukties.
- **Informācijas pieejamība** — kāds informācijas apjoms būs pieejams noteiktām iesaistīto pušu grupām un vispārējai sabiedrībai.
- Izglītības iestādes līmeņa **rādītāju mērīšana, ko var apkopot** augstākajos līmeņos, nodrošinot konsekventu izglītības mērķu sasniegšanu visos līmeņos.

Veidojot izglītības kvalitātes koncepcijas struktūru, tika ņemti vērā visi iepriekš minētie aspekti.

3.3 IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES KONCEPCIJAS STRUKTŪRA

Ņemot vērā teorētiskās pieejas un Latvijas konteksta specifiku, izglītības kvalitātes jēdziens ir definēts kā “piemērots mērķim”, un tas ir atkarīgs no izvirzīto izglītības mērķu sasniegšanas. Tas ļauj izglītības kvalitātes uzraudzības sistēmai ņemt vērā apkārtējās vides izmaiņas un mainīgos mērķus, ko izvirza sabiedrības un individuālās vajadzības. Tomēr tas prasa, lai izglītības kvalitātes jēdziens ietvertu vismaz trīs dimensijas:

- **KOMPONENTU UN APAKŠKOMPONENTU SISTĒMU**, kas aptver svarīgākos izglītības mērķus, uzdevumus un rādītājus;
- **IZGLĪTĪBAS SISTĒMAS LĪMEŅUS** (no iestādes līdz sistēmas līmenim);
- **IZGLĪTĪBAS POSMUS** (vispārējā izglītība, profesionālā izglītība, augstākā izglītība, pieaugušo izglītība).

Tā kā komponentu un apakškomponentu sistēma, kas aptver vissvarīgākos izglītības mērķus, uzdevumus un rādītājus, pati par sevi ir sarežģīta, tā tiek nodalīta un detalizētāk aprakstīta turpmākajās sadaļās un 4. nodaļā, savukārt izglītības sistēmas līmeņi un izglītības posmi ir aprakstīti 5. nodaļā.

Elementi, kas izglītības kvalitātes definīcijas struktūras hierarhijā atrodas visaugstāk, tiek dēvēti par “komponentēm” (4. attēls). Tās tika identificētas, veicot plašu starptautisko izglītības pētījumu un politikas dokumentus, kā arī ārvalstu pieredzes analīzi un atrodot savstarpēji izslēdzošu un pilnīgi izsmeļošu komponentu kombināciju, kas aptver visus aplūkotos aspektus saistībā ar izglītības kvalitāti.

Lai izveidotu pārējo struktūru un nodrošinātu tās piemērotību Latvijas situācijai, tika izveidots detalizēts pārskats par normatīvajiem aktiem (piemēram, izglītības standartiem), nacionāla līmeņa politikas plānošanas dokumentiem, pašvaldību izglītības stratēģijām un skolu attīstības plāniem. Katrs no šiem avotiem sniedza informāciju par mērķiem un uzdevumiem, kas bija vai nu plaši un saistīti ar vairākiem izglītības sistēmas līmeņiem vienlaikus, vai specifiski un aprakstīja tikai dažus no tiem. Latvijas situācijai atbilstošie sasniedzamie mērķi un uzdevumi tika sakārtoti prioritārā secībā, balstoties uz trīs kritērijiem:

- 1) Saistība ar Latvijas izglītības sistēmas pašreizējiem izaicinājumiem (vai mērķi un uzdevumi atbalsta pārmaiņas sistēmā?);
- 2) Izplatība dažādu sistēmas līmeņu ietvaros (vai mērķi un uzdevumi ir kopīgi valsts, dibinātāja, izglītības iestādes un klases līmeņiem?);
- 3) Atbilstība starptautiskajai praksei un ieteikumiem (vai mērķis un uzdevumi ir saistīti ar identificētajām komponentēm?).

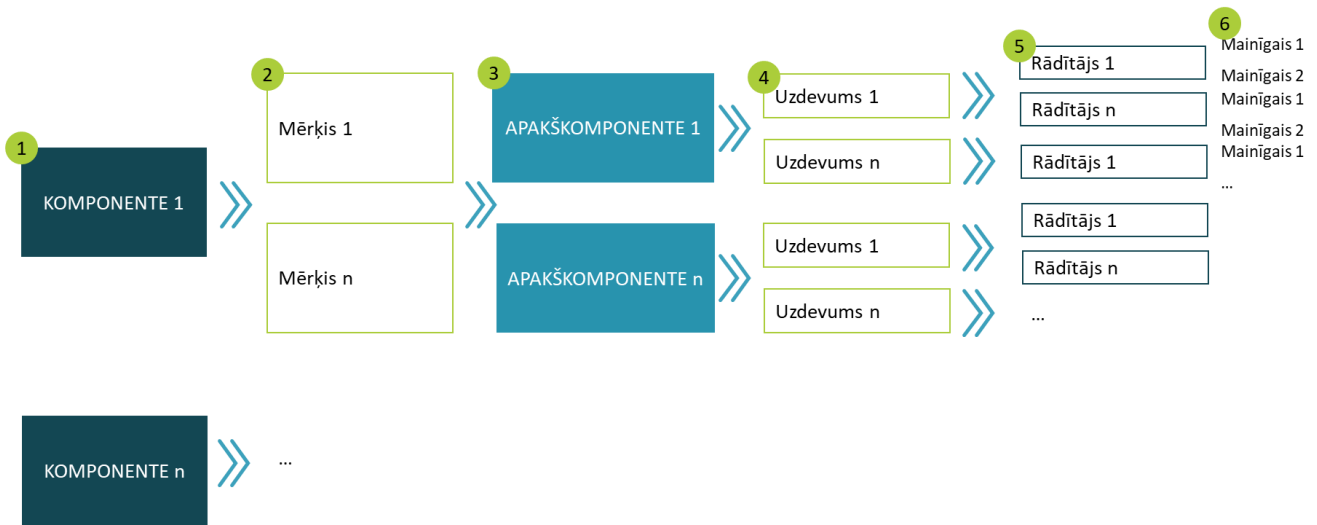
Mērķu un uzdevumu prioritizācija ļāva identificēt piemērotākos un apkopot tos divos līmeņos 1) ar “mērķiem”, kas raksturo katru izglītības kvalitātes “komponenti” un 2) “uzdevumiem”, kas raksturo “apakškomponentes”. Tas nozīmē, ka, lai gan “mērķi” atspoguļo Latvijas galvenās prioritātes katrai “komponentei”, “uzdevumi” ir tie, kas definē “apakškomponentes”, tādējādi kļūstot par Latvijas situācijai pielāgotiem “komponentu” elementiem.

Struktūras izstrādes procesa noslēguma posms iekļāva visu kvalitatīvo un kvantitatīvo rādītāju analīzi, kuri potenciāli raksturo “uzdevumus”. Pilns rādītāju saraksts tika sagatavots, balstoties uz starptautiskām datu bāzēm un politikas dokumentiem, valsts reģistriem un politikas plānošanas dokumentiem, pašvaldību izglītības stratēģijām, skolu attīstības plāniem un ekspertu novērtējumu. No sākotnējā saraksta vispiemērotākie rādītāji tika attiecināti uz “uzdevumiem”, novērtējot to pieejamību valstī un to, cik labi tie raksturo katru no “uzdevumiem”. Attiecīgi dažādos gadījumos monitoringa veikšanai tika ieteikts jau pieejams “rādītājs” vai ieteikts ieviest jaunu/aizstāt esošo “rādītāju” ar kādu rādītāju no starptautiskās prakses/expertu novērtējuma. Katrs rādītājs tika raksturots arī ar “mainīgajiem”, kas ir vismazākās datu vienības, kuras ļauj novērtēt rādītājus un noteikt progresu “mērķu” un “uzdevumu” sasniegšanas virzienā.

Pēc tam rādītāji tika piešķirti attiecīgajiem izglītības posmiem un izglītības sistēmas līmeņiem. Pamatpieņēmumi ir tādi, ka jābūt divām rādītāju grupām: rādītāji, kurus būtu svarīgi apkopot valsts līmenī (lai ievērotu virzību uz valsts mērķu sasniegšanu un ļautu veikt starptautiskus salīdzinājumus), un tie, kas ir paredzēti

dibinātāja/izglītības iestādes/klares līmenim, nododot atbildību veikt pašvirzītu monitoringu un atbilstošus intervences pasākumus.

4. ATTĒLS. "IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES" DEFINĪCIJAS KONCEPCIJAS STRUKTŪRA

Avots: Autori

- Komponentes** — nozīmīgas kategorijas, ko dažādas iesaistītās puses ir atzinušas kā izšķirošas un saistītas ar vietējo kontekstu izglītības kvalitātes sasniegšanā.
- Mērķi** — atspoguļo plaši pieņemtās izglītības kvalitātes iezīmes, kuras ir paredzēts sasniegt katrai komponentei, lai nodrošinātu izglītības kvalitāti.
- Apakškomponentes** — apakškategorijas, kas papildus konkrētīzē identificētos mērķus un nodrošina dziļāku saikni starp Latvijas izglītības sistēmas vispārējām komponentēm un specifiskajām vajadzībām (uzdevumiem).
- Uzdevumi** — Latvijas situācijai piemērotas, iesaistīto pušu un politikas plānotāju identificētas tendences ar stratēģisku nozīmi izglītības kvalitātes sasniegšanā.
- Rādītāji** — dati, kas nodrošina pamatu izvīrītō mērķu sasniegšanas novērtēšanai.
- Mainīgie** — datu vienības, ko izmanto rādītāju iegūšanai.

4. IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES KOMPONENTES

Pamatojoties uz veikto pētījumu, tika noteiktas četras izglītības kvalitātes komponentes, kas sakārtotas hierarhiskā secībā, sākot ar centrālo komponenti – atbilstību mērķiem – un virzoties uz malām (no atbilstības mērķiem līdz labai pārvaldībai).

5. ATTĒLS. IZGLĪTĪBAS KVALITĀTE KOMPONENŠU HIERAHIJA

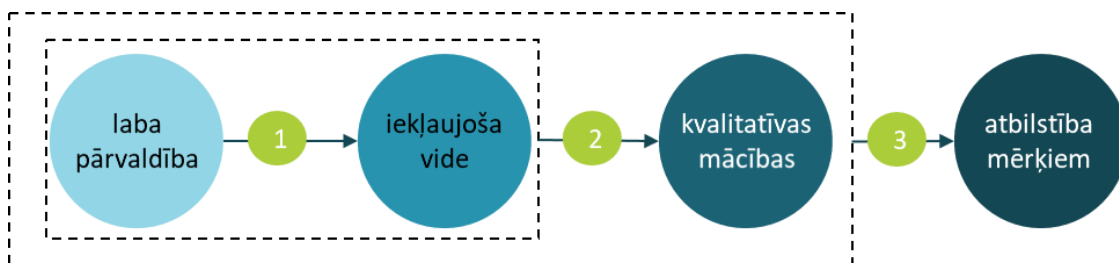

Avots: Autori

Katra no komponentēm ir cieši saistīta ar citām komponentēm, kā redzams attēlā zemāk (6. attēls):

1. Laba pārvaldība nodrošina vajadzīgos ieguldījumus un procesus, kas veido drošu vidi;
2. Laba pārvaldība un iekļaujoša vide nodrošina izglītības kvalitātei nepieciešamo kontekstu un resursus;
3. Kvalitatīvas mācības — vissvarīgākais aspekts, kas, pamatojoties uz iekļaujošas vides un labas pārvaldības ieguldījumiem, veicina izglītības mērķu sasniegšanu.

6. ATTĒLS. SAISTĪBA STARP IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES KOMPONENTĒM

Avots: Autori

Katrai komponentei ir izvirzīti vispārīgi mērķi, kā arī tās ir sadalītas apakškomponentēs, kurām ir pakārtoti uzdevumi un rādītāji (7. attēls).

7. ATTĒLS. IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES KOMPONENŠU UN APAKŠKOMPONENŠU PĀRSKATS

Avots: Autori

Šajā pieejā izglītības kvalitāte ir saistīta ar izvirzīto mērķu sasniegšanu, tādēļ arī primārā komponente ir “atbilstība mērķiem”, kas norāda uz to, vai iegūtā izglītība sasniedz izglītojamo personiskos un sabiedrības kopējos mērķus. Pārējās komponentes – “kvalitatīvas mācības”, “iekļaujoša vide” un plašākā izglītība kontekstā “laba pārvaldība” veido un nodrošina nepieciešamo kontekstu, lai šie mērķi tiktu sasniegti. Līdz ar to strukturētai izglītības kvalitātes analīzei izmantojamas piedāvātās komponentes, to apakškomponentes, kurām noteikti mērķi, uzdevumi un konkrēti rādītāji.

4.1 ATBILSTĪBA MĒRĶIEM

Komponente norāda uz izglītības kvalitāti, analizējot izglītības rezultātus atbilstoši izglītojamo un visas sabiedrības vajadzībām. Izglītības kvalitāte saistās ar tām atbilstošu kompetenču iegūšanu un iespējām turpināt izglītoties visa mūža garumā, to sasniedzot vienlīdzīgā un iekļaujošā veidā.

1. TABULA. ATBILSTĪBAS MĒRĶIEM APAKŠKOMPONENŠU UN MĒRĶU APRAKSTS

KOMPONENTE	IZGLĪTĪBAS MĒRĶI	APAKŠKOMPONENTES
Atbilstība mērķiem	<ul style="list-style-type: none"> Nodrošināt atbilstošu izglītību, pamatojoties uz sabiedrības un individuālajām vajadzībām [17, 12, 36, 13] 	Kompetences un sasniegumi
	<ul style="list-style-type: none"> Nodrošināt vienlīdzīgu un iekļaujošu izglītību [12, 36, 13] 	Izglītības turpināšana un nodarbinātība
	<ul style="list-style-type: none"> Sasniegt augstus rezultātus, iekļaujot ikvienu viņa vajadzībām pielāgotā izglītības procesā [12, 36, 13] 	Vienlīdzība un iekļaušana

Avots: Autori

Izglītības kvalitātes pamatā ir veikto ieguldījumu, izveidoto procesu un sasniegto rezultātu atbilstība izvirzītajiem indivīdu un sabiedrības mērķiem. Šī komponente ir cieši saistīta ar izglītības kvalitātes principu “atbilstība”, kas tiek interpretēts kā “piemērotu lietu darīšana”, piemēram, izvēloties izglītības uzdevumus, kas atbilst turpmākās izglītības vai darba tirgus prasībām [32]. Atbilstoša izglītība ir arī galvenais apsvēruma, kas dažādās valstīs ir pamatā izglītības programmas atjaunināšanai, pārejot no “izglītības iestādes prasmēm”, ko raksturo šauras zināšanas un kognitīvās prasmes, uz “21. gadsimta kompetencēm”, kas ir svarīgas ārpus klases un “nodrošina studentus aktīvai dalībai sabiedrībā un darba vidē” [21].

Plašākas izglītības tendences ir atspoguļotas esošajos plānošanas dokumentos, standartos, pamatnostādnēs un izglītības kvalitātes monitoringa sistēmās. IAP ir izvirzīts uzdevums jauna kompetencēs balstīta satura ieviešanai (ESF projekts “Kompetenču pieeja mācību saturā”) vispārējā izglītībā, kā rezultātā ir izveidoti jauni pirmsskolas, pamatzglītības un vidējās izglītības standarti [17]. Jaunie standarti veido izpratni par sabiedrības vajadzībām un sagaidīto no vispārējās izglītības, tomēr jaunajai pieejai ir tendence uz aktīvāku izglītojamo iesaistīšanu lēmumu pieņemšanā, lai palīdzētu ikvienam atrast sev piemērotāko dzīves ceļu. Profesionālās izglītības kontekstā saturs tiek reorganizēts, ieviešot ESF projektu “Nozaru kvalifikācijas sistēmas pilnveide profesionālās izglītības attīstībai un kvalitātes nodrošināšanai” [42]. Tā mērķis ir nostiprināt sasaisti starp darba tirgus prasībām un iegūstamo izglītību, kurai vajadzētu uzlabot profesionālās izglītības karjeras pievilcību. Šobrīd pēc profesionālajām izglītības programmām ir zemāks pieprasījums nekā vispārējām, neraugoties uz augstākiem ienākumiem darba tirgū [26]. Ļoti svarīga ir ne tikai integrācija darba tirgū, bet arī pāreja uz augstāku izglītības līmeni un iesaiste pieaugušo izglītībā. Šajā aspektā aktuāls ir stratēģijā “Eiropa 2020” izvirzītais mērķis par cilvēku ar augstāko izglītību īpatsvaru iedzīvotājiem vecumā 30-34 gadiem un uzdevums palielināt 25-64 gadus veco pieaugušo skaitu, kas iesaistās pieaugušo izglītībā. Lai sasniegtu šos mērķus, ir ļoti svarīgi nodrošināt iekļaujošu un vienlīdzīgu izglītību [37], jo “katrs izglītojams ir svarīgs, turklāt vienādā mērā” [38].

KOMPETENCES UN SASNIEGUMI

Kompetenču attīstība, kā viens no vispārējiem izglītības mērķiem, apliecina izglītības kvalitāti, kas veicina iespējami labklājīgāku izglītojamā turpmāko mūžu, sniedz ieguldījumu sabiedrības attīstībā un izaicinājumu pārvarēšanā.

Apakškomponente kompetences un sasniegumi ietver šādus definējošos aspektus:

- attiecīgo kompetenču attīstības novērtējums;
- sasniegtā kompetences līmeņa novērtēšana noteiktos izglītības procesa posmos;
- panākumi zināšanu izmantošanā ārpus mācību vides.

2. TABULA. KOMPETENČU UN SASNIEGUMU UZDEVUMU UN RĀDĪTĀJU APRAKSTS

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI	RĀDĪTĀJU APRAKSTS
Kompetences un sasniegumi	<ul style="list-style-type: none"> • Katram izglītojamajam sev nozīmīgu kompetenču apgūšana 	To jauniešu/pieaugušo īpatsvars, kuri ir sasnieguši vismaz minimālo iemaņu līmeni digitālajās prasmēs	Attiecas uz tādu jauniešu (15-24 gadu vecumā) vai pieaugušo (15-64 gadu vecumā) īpatsvaru gada laikā, kuri ir sasnieguši vismaz minimālo prasmju sliekšni, kas noteikts plaša mēroga (reprezentatīvs paraugs) IKT prasmju novērtēšanā
		Zinātnisko publikāciju skaits (normalizēts)	Attiecas uz augstākās izglītības iestāžu sagatavoto zinātnisko publikāciju (normalizēto) skaitu viena gada laikā
		Mākslinieciskās jaunrades darbu skaits un finansējums	Attiecas uz gada laikā radīto mākslinieciskās jaunrades darbu skaitu, kas piesaistījuši valsts vai privāto finansējumu

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI	RĀDĪTĀJU APRAKSTS
	<ul style="list-style-type: none"> Izglītojamo spēja apgūtās kompetences pielietot ārpus formālās mācību vides 	Absolventu dibināto uzņēmumu skaits	Attiecas uz jaunreģistrēto uzņēmumu skaitu viena gada laikā
		Nodarbinātības līmenis atbilstoši izglītības līmenim	Attiecas uz nodarbināto cilvēku daļu ar iegūtu attiecīgā līmeņa izglītību
	<ul style="list-style-type: none"> Augstus mācību rezultātus sasniegušo izglītojamo skaita pieaugums 	Valsts pārbaudes darbu, centralizēto eksāmenu līmenis	Šis ir divējāds rādītājs, kas atspoguļo gan klases un izglītības iestādes vidējos rezultātus diagnosticējošos darbos, gan klases un izglītības iestādes rezultātus centralizēto eksāmenu līmenī (galvenais rādītājs izglītojamo sniegunam pēc izglītības iestādes pabeigšanas)
		Skolēni ar augstiem mācību rezultātiem	Attiecas uz 15 gadus veciem skolēniem, kuri ir sasnieguši 5. un 6. PISA līmeni lasīšanā, matemātikā un dabaszinātnēs
<ul style="list-style-type: none"> Zemus mācību rezultātus sasniegušo izglītojamo skaita samazināšanās 	Profesionālās kvalifikācijas eksāmenu rezultāti	Attiecas uz profesionālās kvalifikācijas eksāmenu rezultātiem	
	Skolēni ar zemiem mācību rezultātiem	Attiecas uz 15 gadus veciem skolēniem, kuri ir sasnieguši pirmo vai zemāko PISA līmeni lasīšanā, matemātikā un dabaszinātnēs	
	Izglītojamie, kuri ir atstāti uz otro gadu tajā pašā klasē	Attiecas uz vispārējās izglītības skolēnu īpatsvaru, kuri tika atstāti uz otru gadu tajā pašā klasē	

*Piedāvātie rādītāji ir katras apakškomponentes iespējamo mērījumu piemēri, tomēr saraksts ir orientējošs un pilnībā nedefinē katras apakškomponentes saturu.

Avots: Autori

Kompetencēm ir svarīga loma izglītības kvalitātes ietvarstruktūras uzlabojumos, kas veicina pāreju uz plašāku skatījumu uz izglītojamo iegūtajām prasmēm atbilstoši 21.gadsimta tendencēm, piemēram, digitālajām, pašizziņas un pašvadības, domāšanas un radošuma, sadarbības un līdzdalības prasmēm. Atbilstoši jaunajai izglītības paradigmai centrā tiek izvirzīts izglītojamais. Tas nozīmē, ka viņiem arvien vairāk "uzticas un viņus uzskata par atbildīgiem partneriem izglītības sistēmā kopumā, it sevišķi izvērtēšanas un novērtēšanas darbībās" [21]. Tādējādi tiek uzlabota iegūto kompetenču individuālā atbilstība, radošums un nodrošināta praktiska pielietojamība, ko dažādas iesaistītās puses norāda kā izšķirošu izglītības kvalitātei [23].

Iegūtās kompetences tika minētas iesaistīto pušu intervijās kā viens no izglītības kvalitātes novērtēšanas vēlamajiem rādītājiem. Sasniegtā līmeņa novērtējums ir komplekss process. Tādējādi ir ļoti svarīgi nodrošināt vispusīgu novērtēšanu, kas iekļauj formatīvu vērtējumu izglītojamo un pedagogu informēšanai par mācību progresu un summātīvo vērtēšanu, ko var izmantot arī politikas plānošanai [13]. Tomēr iegūto kompetenču novērtēšana notiek arī ārpus mācību vides un turpinās arī pēc noteikta izglītības līmeņa pabeigšanas. Tādi kvalitatīvas izglītības aspekti kā atbildība par plašāku sabiedrību, iesaiste pieaugušo izglītībā, personības attīstība un citi ir grūtāk novērtējami, taču nodrošina būtisku atgriezenisko saiti kvalitātes novērtēšanai.

IZGLĪTĪBAS TURPINĀŠANA UN NODARBINĀTĪBA

Izglītības kvalitātei būtiska ir nākotnes dimensija, kas izpaužas kā iegūtās izglītības spēja nodrošināt izglītojamo turpmāku attīstību, gan nepārtraukti izglītojoties, gan integrējoties darba tirgū. Apakškomponente izglītības turpināšana un nodarbinātība ietver šādus definējošos aspektus:

- dalība izglītības procesā un izglītības programmu pabeigšana paredzētajā termiņā;
- mūžizglītība un mācību turpināšana starp dažādiem izglītības līmeņiem;
- rezultāti darba tirgū.

3. TABULA. IZGLĪTĪBAS TURPINĀŠANAS UN NODARBINĀTĪBAS UZDEVUMU UN RĀDĪTĀJU APRAKSTS

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI*	RĀDĪTĀJU APRAKSTS
Izglītības turpināšana un nodarbinātība	<ul style="list-style-type: none"> • Izglītojamo mācību turpināšana nākamajā izglītības līmenī un/vai nodarbinātība 	Izglītojamo daļa, kuri turpina izglītības ieguvu vienu gadu pēc absolvēšanas	Attiecas uz to absolventu daļu, kuri turpina izglītību jebkurā augstāka izglītības līmeņa izglītības programmā datu ievākšanas periodā
		Iedzīvotāju daļa 30-34 gadu vecumā ar iegūtu augstāko izglītību	Attiecas uz to pieaugušo daļu (30-34 gadu vecumā), kuri ir ieguvuši augstāko izglītību
		Jauniešu 18-24 gadu vecumā daļa, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (NEET)	Attiecas uz jauniešiem (18-24 gadu vecumā), kuri nav iesaistīti ne izglītībā, ne arī darbā vai mācībās
		Nodarbinātība studiju jomā	Attiecas absolventiem, kuri ieguvuši darbu vai kļuvuši par pašnodarbinātajiem studiju jomā gada laikā pēc izglītības posma pabeigšanas
		Absolventu vidējais atalgojums	Attiecas uz absolventu vidējo bruto darba samaksu 3 gadus pēc absolvēšanas
		Jauniešu daļa, kuri ieguvuši pamatizglītību un neturpina mācības vidējās (vispārējās vai profesionālās) izglītības iestādē	Attiecas uz to jauniešu īpatsvaru, kuri pēc pamatizglītības pabeigšanas neturpina studijas vidējā (vispārējā vai profesionālajā) izglītībā
		• Iesaistīšanās pieaugušo izglītībā	Pieaugušo izglītībā iesaistīto pieaugušo daļa
• Priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas/agrīnas	Izglītības programmā paredzētajā laikā iegūto diplomu īpatsvars	Norāda uz izglītojamo īpatsvaru, kuri pabeidz izglītības programmā paredzētajā laikā	

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI*	RĀDĪTĀJU APRAKSTS
	mācību pārtraukšanas samazināšana	Mācības priekšlaicīgi pārtraukušo izglītojamo īpatsvars no kopējā izglītojamo skaita	Attiecas uz izglītojamajiem, kuri priekšlaicīgi pārtrauc vispārējās, profesionālās un augstākās izglītības apguvi
		Bērni un jaunieši, kuri ir obligātās izglītības vecumā un nav reģistrēti nevienā izglītības iestādē	Attiecas uz to bērnu daļu, kuri ir obligātās izglītības vecumā (jaunāki par 18 gadiem) un nemācās nevienā izglītības iestādē datu ievākšanas periodā

*Piedāvātie rādītāji ir katras apakškomponentes iespējamo mērījumu piemēri, tomēr saraksts ir orientējošs un pilnībā nedefinē katras apakškomponentes saturu.

Avots: Autori

Izglītības mērķis ir ne tikai plašu kompetenču attīstība, bet arī sagatavošanās sekmīgai pārejai uz augstāku izglītības līmeni vai integrācija darba tirgū. Vispusīgā pētījumā par izglītību Latvijā OECD eksperti izcēluši vairākas problēmas saistībā ar šiem aspektiem. Tos atspoguļo 1) jaunu pieaugušo (18-24 gadu vecumā) daļa, kas nav iesaistīta ne izglītībā, ne arī darbā un apmācībā (turpmāk tekstā — NEET), 2) nodarbinātības līmenis atbilstoši iegūtās izglītības līmenim. Turklāt pieaugušo izglītība ir nepietiekami attīstīta un, salīdzinājumā ar daudzām ES valstīm, Latvijā iesaistīšanās pieaugušo izglītībā ir zemā līmenī, neraugoties uz to, ka lielai daļai iedzīvotāju darbaspējīgā vecumā trūkst prasmju, lai viņi kļūtu produktīvāki [23].

VIENLĪDZĪBA UN IEKĻAUSĀNA

Izglītības kvalitāti apliecina izglītības procesa spēja palīdzēt katram izglītojamajam sasniegt izvirzītos mērķus, tajā skaitā iekļaujot izglītības procesā dažādas salīdzinoši nevienlīdzīgākā situācijā esošas sabiedrības grupas. Apakškomponente vienlīdzība un iekļaušana ietver šādus definējošos aspektus:

- izglītības rezultātu līdzvērtīgums dažādām izglītojamo grupām;
- to izglītojamo īpatsvars, kuri iegūst izglītību iekļaujoši.

4. TABULA. VIENLĪDZĪBAS UN IEKĻAUSĀNAS UZDEVUMU UN RĀDĪTĀJU APRAKSTS

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI	RĀDĪTĀJU APRAKSTS
Vienlīdzība un iekļaušana	• Iekļaujošas vides nodrošināšana visos izglītības līmeņos	Latvijas un OECD valstu Izglītības visiem (turpmāk tekstā — EFA) rādītāja salīdzinājums	Attiecas uz valsts ikgadējo vērtējumu EFA attīstības rādītājā, kas ir salikts rādītājs, kas mēra 4 EFA uzdevumu (vispārēja pamatzglītība, pieaugušo rakstpratība, izglītības kvalitāte, dzimums) mērķu sasniegšanu un parāda bērnu, jauniešu un pieaugušo mācīšanās vajadzību apmierināšanas līmeni
	• Izglītības rezultātu atšķirību mazināšana starp dažādām izglītības procesā iesaistītajām grupām (pēc dzimuma, sociālekonomiskā stāvokļa, etniskās izcelsmes u.c., kā arī	Izglītojamo ar speciālām vajadzībām īpatsvars tālākizglītībā vai nodarbinātības nodrošināšanā vienu gadu pēc absolvēšanas	Norāda uz to izglītojamo daļu ar speciālām vajadzībām, kuri sekmīgi pāriet uz nākamo izglītības līmeni vai ir nodarbināti (vai kļūst par pašnodarbinātajiem) vienu gadu pēc izglītības iestādes pabeigšanas

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI	RĀDĪTĀJU APRAKSTS
	izglītojamie ar speciālām vajadzībām u.c.)	Izglītojamo ar speciālajām vajadzībām proporcija, kas izglītību iegūst iekļaujoši / speciālās izglītības iestādēs	Attiecas uz to izglītojamo skaitu, kuriem ir speciālas vajadzības un kuri studē tikai tajās izglītības iestādēs, kas izveidotas tieši izglītojamajiem ar speciālām vajadzībām
		PISA rezultātu atšķirības starp dažādām grupām	Attiecas uz vidējo PISA rādītāju starpību starp dažādām grupām (pēc dzīvesvietas, dzimuma, sociālekonomiskā stāvokļa u.c.)

*Piedāvātie rādītāji ir katras apakškomponentes iespējamo mērījumu piemēri, tomēr saraksts ir orientējošs un pilnībā nedefinē katras apakškomponentes saturu.

Avots: Autori

Vienlīdzīgas un iekļaujošas izglītības nodrošināšana ir daļa no ANO atbalstītās globālās programmas, un tā ir iekļauta Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030 [39]. Tādēļ OECD valstīs, tostarp Latvijā, “visiem viena veida” izglītība vairs netiek uzskatīta par atbilstošu. Latvijā tiek ieviests “iekļaujošas izglītības” princips, jo IAP ir definējis divas galvenās mērķgrupas: 1) bērni un jaunieši ar atstumtības risku viņu attīstības, spēju vai veselības stāvokļa dēļ; 2) jaunieši ar atstumtības risku sociālo apstākļu dēļ [12, 23]. Tomēr noteikti ierobežojumi var palēnināt iekļaujošas izglītības sasniegšanu, piemēram, “ierobežotas zināšanas par trūkumiem izglītības sistēmā, jo tiek veikta tikai minimāla diferenciālā analīze par izglītojamo sniegumu konkrētās grupās, piemēram, kultūras minoritātēm, izglītojamajiem no nelabvēlīgām ģimenēm vai tiem, kuri dzīvo perifērijā” [21]. Vēl joprojām aktuāla izglītībā ir dzimumu nevienlīdzība, kur jānodrošina vienāda līdzdalība atšķirīgos izglītības līmeņos, piemēram, profesionālajā un augstākajā izglītībā, kā arī attiecībā uz rezultātiem, piemēram, PISA pētījumu rezultāti parāda nevienlīdzību starp zēniem un meitenēm [20].

4.2 KVALITATĪVAS MĀCĪBAS

Kvalitatīvas mācības vistiešāk ietekmē izvērīto izglītības mērķu sasniegšanu. Tās novērtējumu visprecīzāk raksturo progresa un sasniegumu mērījumi, kā arī atbilstoši izglītības programmai izvēlētās mācīšanas un mācīšanās metodes.

5. TABULA. KVALITATĪVAS MĀCĪBAS APAKŠKOMPONENŠU UN MĒRĶU APRAKSTS

KOMPONENTE	IZGLĪTĪBAS MĒRĶI	APAKŠKOMPONENTES
Kvalitatīvas mācības	<ul style="list-style-type: none"> Nodrošināt izglītojamos ar mācību un audzināšanas procesu, kas palīdz sasniegt izvērītos izglītības mērķus, regulāri ziņojot par rezultātiem [12, 36, 13] 	Mācīšana un mācīšanās
	<ul style="list-style-type: none"> Nodrošināt izglītības procesu, kas ņem vērā katra izglītojamā vajadzības, kā arī attīsta pašvadītu mācīšanos [12, 41, 13] 	Pedagogu profesionālā kapacitāte
	<ul style="list-style-type: none"> Izglītības procesā veidot sasaisti ar katra izglītojamā līdzšinējo pieredzi un plašāku dzīves telpu ārpus izglītības iestādes [41, 42, 41] 	Izglītības programmu īstenošana
	<ul style="list-style-type: none"> Nepārtraukti aktualizēt un pielāgot izglītības programmas, nodrošinot mūsdienu prasībām atbilstošu izglītību [41, 42, 12] 	

Izglītības procesa loma izglītības kvalitātes nodrošināšanā ir uzsvērtā dažādos avotos, piemēram, UNESCO EFA Globālā monitoringa ziņojumā 2005, kura uzmanības centrā ir mācīšanas dinamika un izglītības process [37]. Turklāt tā attēlo atslēgas elementus mācīšanas uzlabošanai, piemēram, labāk sagatavotus pedagogus, strukturētāku mācību stilu un mācību materiālu kvalitāti un pieejamību.

Būtiska loma izglītības procesa kvalitātes novērtēšanā ir izglītojamo attīstībai un gūtajiem sasniegumiem. Attīstības un sasniegumu novērtējuma kārtība ir svarīga gan nepieciešamo uzlabojumu identificēšanai, gan atbildības nodrošināšanai izglītības sistēmā [21]. Eiropas Komisija izmanto septiņus rādītājus izglītojamo sasniegumu novērtēšanai (matemātikā, lasīšanā, dabaszinātnēs, IKT, svešvalodās, prasmē mācīties un civilizībā) [2]. Tikpat svarīgs ir priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas rādītāju monitorings. Pastāv liela varbūtība, ka tiem, kuri pamet formālo izglītību, trūkst darba atrašanās vajadzīgo pamatprasmju. Stratēģijā "Eiropa 2020" priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas rādītāja samazinājums no 15 % līdz 10 % tiek uzskatīts par vienu no galvenajiem dalībvalstu sasniedzamajiem rādītājiem [3].

MĀCĪŠANA UN MĀCĪŠANĀS

Izglītības procesā iesaistītajiem izglītības iestāžu vadītājiem, pedagogiem/akadēmiskajam personālam un izglītojamajiem nepieciešams pārvaldīt dažādas mācību metodes, kas tiek izmantotas izglītības mērķu sasniegšanai. Apakškomponente mācīšana un mācīšanās ietver šādus definējošos aspektus:

- izglītības procesa stratēģiska plānošana un realizācija, tostarp dažādu metožu izmantošana, lai nodrošinātu vispusīgu kompetenču attīstību;
- pašvadīta mācīšanās, lai stiprinātu izglītojamo patstāvību un attīstītu prasmi mācīties un attīstīties mūža garumā;
- mācīšanās ir saistīta ar katra izglītojamā pieredzi un dzīvi ārpus izglītības iestādes.

6. TABULA. MĀCĪŠANAS UN MĀCĪŠANĀS UZDEVUMU UN RĀDĪTĀJU APRAKSTS

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI	RĀDĪTĀJU APRAKSTS	
Mācīšana un mācīšanās	<ul style="list-style-type: none"> • Izglītības process un izmantotās metodes tiek variētas, ņemot vērā izglītojamo vajadzības un izvirzītos mērķus 	Izglītības procesa un izmantoto metožu diversifikācijas līmenis	Attiecas uz izglītības procesa un metožu diversifikācijas līmeni, ņemot vērā izglītojamo vajadzības un sagaidāmos rezultātus, par kuriem ir ziņojuši pedagogi	
	<ul style="list-style-type: none"> • Izglītojamie aktīvi piedalās izglītības procesā, izmantojot pašvadītu mācīšanos 	Izglītojamo līdzdalība izglītības procesā, t.sk. pašvadīta mācīšanās	Norāda uzņēmumu skaitu, kuri nodrošina darba vidē balstītas mācības	Attiecas uz izglītojamo iesaistes līmeni izglītības procesā, iekļaujot pašvadītu mācīšanos, par ko ziņo izglītojamie
	<ul style="list-style-type: none"> • Izglītojamajiem tiek piedāvātas dažādas ārpusklases / neformālās izglītības aktivitātes 	Naudas apjoms uz vienu izglītojamo ārpusklases / neformālās izglītības aktivitātēm gadā	Attiecas uz izglītojamo iesaistes līmeni izglītības procesā, iekļaujot pašvadītu mācīšanos, par ko ziņo izglītojamie	Attiecas uz izdevumu daļu, kas tiek nodrošināta katram ārpusklases / neformālās izglītības aktivitātēs iesaistītajam izglītojamajam
		Interesu izglītības programmu sabalansēts piedāvājums STEM	Attiecas uz izglītības programmu īpatsvaru atlasīto interešu jomu saturā	

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI	RĀDĪTĀJU APRAKSTS
		jomās, kultūrizglītībā un sportā	

*Piedāvātie rādītāji ir katras apakškomponentes iespējamo mērījumu piemēri, tomēr saraksts ir orientējošs un pilnībā nedefinē katras apakškomponentes saturu.

Avots: Autori

Katram izglītojamajam ir atšķirīgas vajadzības un uztvere, tādēļ, lai izglītības process būtu efektīvs, ir nepieciešama pēc iespējas individuālāka pieeja. Izglītojamo iesaiste izglītības procesā ir ļoti svarīga, lai veidotu pašpietiekamu un adaptēties spējīgu personību, kura spēj veidot pašvadītu (*self-directed*) mācīšanos mūža garumā. Turklāt pieaugušo iesaistišanās ir viens no aspektiem, kas parāda pieaugušo iesaistes līmeni viņu pašattīstībā un nepārtrauktā pilnveidē (vai mācībās), kas ir viena no galvenajām pamatprasmēm, ko sagaida no 21.gadsimta izglītojamajiem. Tas ir arī viens no ET 2020 izvirzītajiem mērķiem – līdz 2020. gadam panākt vismaz 15% pieaugušo iesaisti pieaugušo izglītībā [4].

Politikas veidotāji, pedagogi un pētnieki ir vienisprātis, ka izglītojamie, kuri aktīvi iesaistās un pozitīvi novērtē savus izglītības iestādes gadus, visticamāk, gūs panākumus izglītības jomā. Dalība izglītības iestādes dzīvē kā daļa no iesaistes ir akcentēta Apvienotās Karalistes 2011. gada augstākās izglītības dokumentā “*Students at the heart of the system*”, kur izglītojamo iesaiste tiek uzsvēta kā mācību kopienas attīstības galvenais elements augstākajā izglītībā [1]. Vairāki pētījumi izglītojamo iesaisti uzskata par “akadēmisku sasniegumu prognozētāju, secinot, ka iesaistes trūkums vai neapmierinātība ar skolu rada sliktu studiju rezultātus” [19].

Mācību un mācīšanās kvalitātes nozīme tika pētīta izglītojamo aptaujā. Vairums izglītojamo (72,5%) par svarīgāko faktoru izvēlējās “atsaucīgus un saprotošus pedagogus, pie kuriem var vērsties jebkuru neskaidrību gadījumā”. Vecākiem un pedagogiem galvenie aspekti bija mācību stundu nodrošināšana (attiecīgi 66,4% un 59,2%), pietiekami izskaidrots saturs (78,1% un 58,3%), kā arī tas, ka pedagogs strādā atbilstoši izglītojamo spējām (78,1% un 72,3%) [12].

Svarīgai izglītības sastāvdaļai ir jābūt ne tikai formālajai izglītībai, bet arī neformālās izglītības aktivitātēm, kas izglītojamajiem ļauj apgūt jaunas kompetences, prasmes un vērtības. OECD pētījums “*Education in Latvia*” skaidro, ka, “lai gan tiek pieņemts, ka Latvijā izglītojamie gūst labumu no ārpusskolas aktivitātēm, nav nopietnu pierādījumu, kas to pamatotu” [23]. Tomēr citu valstu piemēri sniedz vajadzīgos pierādījumus, jo, piemēram, PISA 2015. gada pētījums parāda, ka izglītojamie “saņem augstāku vērtējumu dabaszinātnēs, ja viņu izglītības iestādes piedāvā radošākas ārpusskolas aktivitātes” [24]. Jāatzīmē, ka daudzas no nākotnes karjerai vajadzīgajām prasmēm nevar iegūt tikai ar formālo izglītību un vairāk ir nepieciešamas arī darba vidē balstītas mācības.

PEDAGOGU PROFESIONĀLĀ KAPACITĀTE

Profesionālai izglītības procesa īstenošanai ir nozīmīgs iesaistītais personāls, tā pieejamība un profesionālā kapacitāte. Sasniedzamo “izglītības kvalitātes” mērķu kontekstā augstu prasību izvirzīšana pastiprina personāla un profesionālas kapacitātes nozīmi. Apakškomponente Pedagogu profesionālā kapacitāte ietver šādus definējošos aspektus:

- intelektuālās kapacitātes veicināšana izglītības iestādē, zināšanu apmaiņas nodrošināšana;
- nepārtraukts un labi izstrādāts profesionālās pilnveides process.

7. TABULA. PEDAGOGU PROFESIONĀLĀS KAPACITĀTES UZDEVUMU UN RĀDĪTĀJU APRAKSTS

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI	RĀDĪTĀJU APRAKSTS
Pedagogu profesionālā kapacitāte	<ul style="list-style-type: none"> • Izglītības procesos iesaistītie ir ar nepieciešamo kvalifikāciju, kompetencēm un 	Pedagogu/akadēmiskā personāla skaits uz izglītojamo	Attiecas uz visu pedagogu/akadēmiskā personāla skaitu, kas dalīts ar izglītojamo kopskaitu visās izglītības iestādēs

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI	RĀDĪTĀJU APRAKSTS
	pieredzi, kā arī darbavietas ir plānotas un aizpildītas nepieciešamajā kapacitātē	Akadēmiskā personāla ar doktora grādu īpatsvars	Attiecas uz akadēmisko personālu, kuri ir ieguvuši doktora grādu
		Uz pilnu darba laiku nodarbināto pedagogu/akadēmisko darbinieku skaits salīdzinājumā ar pedagogu/akadēmisko darbinieku kopskaitu	Attiecas uz pedagogu/akadēmisko darbinieku daļu, kuri strādā pilnu darba laiku
		Pedagogu/akadēmisko darbinieku daudzveidība (vecums, dzimums, pieredze)	Attiecas uz akadēmisko darbinieku atšķirībām atkarībā no vecuma, dzimuma un darba pieredzes gadiem
		Pedagoģiskā/akadēmiskā personāla mainība	Attiecas uz pedagoģiskā/akadēmiskā personāla daļu, kas viena gada laikā pamet izglītības iestādi, dalot to ar vidējo darbinieku skaitu
	<ul style="list-style-type: none"> Jaunu izglītības jomas profesionāļu sagatavošana un iesaiste 	Pedagogu īpatsvars, kas pirmo pedagoģisko kvalifikāciju ieguvuši pēdējo 5 gadu laikā	Attiecas uz jauno akadēmisko darbinieku īpatsvaru
		Studenti, kas ir uzņemti augstākās izglītības pedagoģijas un izglītības studiju programmās	Studentu skaits, kas sāk mācīties pedagoģijas un izglītības studiju programmās universitātēs vai koledžās katrā mācību gadā
		To pedagoģisko programmu studentu skaits, kuri savu karjeru turpina kā pedagogi izglītības iestādēs	Attiecas uz augstāko izglītības iestāžu pedagoģisko programmu studentiem, kuri pēc augstskolas pabeigšanas tiek pieņemti darbā kā jauni pedagogi
	<ul style="list-style-type: none"> Pedagogi ir pastāvīgi iesaistīti profesionālās pilnveides aktivitātēs, un viņiem tiek nodrošināts nepieciešamais atbalsts, pietiekami finanšu un laika resursi 	Ieguldījumi profesionālajā attīstībā uz pedagogu gadā	Attiecas uz finanšu apjomu, kas tiek iztērēts par formālajiem kursiem viena pedagoga profesionālajai attīstībai gada laikā

*Piedāvātie rādītāji ir katras apakškomponentes iespējamo mērījumu piemēri, tomēr saraksts ir orientējošs un pilnībā nedefinē katras apakškomponentes saturu.

Avots: Autori

Izglītības kvalitātes nodrošināšanai būtisks ir tās nodrošināšanā iesaistītais personāls, kas iekļauj gan pedagogus un akadēmisko personālu, gan izglītības iestāžu vadību, gan pašvaldību un valsts institūcijās strādājošos politikas plānotājus un ieviesējus. OECD pētījumā “*Education at a Glance*” uzsver, ka Latvijā vairāk nekā 45% pedagogu no pamatskolas līdz vidusskolai ir vismaz 50 gadus veci, tātad apmēram puse pedagogu pensionēšanās vecumu sasniegs nākamajos 15 gados [26]. Turklāt jau tagad ir dažas pedagogu kategorijas (attiecībā uz viņu pasniegto mācību priekšmetu un/vai reģionu, kur viņi vēlas strādāt), kur piedāvājums ir mazāks par pieprasījumu. Tas rada

nopietnas bažas par izglītības sistēmas ilgtspējību, tādēļ vairākos pašvaldību un skolu līmeņa plānošanas dokumentos ir iekļauti ar pedagogu saglabāšanu un piesaisti saistītie uzdevumi. Arī viena no IAP prioritātēm ir saistīta ar kvalitātes novērtējuma sasaisti ar atbildības un motivācijas sistēmu. Tāpat personāls ir viens no izstrādātās “Augstākās izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas koncepcijas” kvalitātes aspektiem [11].

Apakškomponente aptver arī pedagogu kvalifikāciju un kompetences, kā arī iesaisti un ieguldījumu profesionālās pilnveides aktivitātēs. Izglītības kvalitāte lielā mērā ir atkarīga no kvalitatīviem ieguldījumiem izglītības sistēmā, it īpaši pedagogu profesionālajā pilnveidē, kas nepieciešami augstas mācību kvalitātes nodrošināšanai. OECD ir atzinusi, ka Latvijā trūkst profesionālās attīstības dzīves cikla skatījuma, kas izprastu, ka pedagogiem un skolu vadītājiem karjeras laikā ir atšķirīgas vajadzības [23]. Turklāt no pašvaldībām, kuras finansē pirmsskolas izglītības darbinieku profesionālo attīstību, nav pieejams ieguldījumu pārskats valsts līmenī [23]. Tas samazina efektīvas resursu plānošanas iespēju, kas var kavēt pedagogu profesionālo attīstību.

IZGLĪTĪBAS PROGRAMMU ĪSTENOŠANA

Izglītības programma formālajā un neformālajā izglītībā sniedz ilgtermiņa un īstermiņa izglītības procesa vadlīnijas, definējot iegūstamās kompetences un raksturojot augstākā vadības līmeņa redzējumu par attīstāmajām kompetencēm, vienlaikus pašu izglītības procesu pielāgojot atbilstoši izglītojamo individuālajām vajadzībām.

Apakškomponente izglītības programmu īstenošana ietver šādus definējošos aspektus:

- labi piemērojama izstrādātā mācību programma;
- atbilstošas izglītības programmas, kas nodrošina nepieciešamo struktūru kompetenču attīstībai, to pielāgošana mainīgajām sabiedrības un individuālajām vajadzībām;
- tiek nodrošinātas ārpuskolas aktivitātes, ar kurām izglītojamie bagātina savu mācību pieredzi.

8. TABULA. IZGLĪTĪBAS PROGRAMMU ĪSTENOŠANAS UZDEVUMU UN RĀDĪTĀJU APRAKSTS

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI	RĀDĪTĀJU APRAKSTS	
Izglītības programmu īstenošana	<ul style="list-style-type: none"> • Nodrošināt izglītības pilnveidošanu, atbilstošas un mācības un audzināšanu 	<ul style="list-style-type: none"> • pastāvīgu programmu lai radītu mūsdienīgas kvalitāti 	<ul style="list-style-type: none"> • Izglītojamo atgriezeniskā saite un vērtējums par mācību kvalitāti 	<ul style="list-style-type: none"> • Attiecas uz vidējo izglītojamo vērtējumu par studiju kvalitāti izglītības iestādēs

*Piedāvātie rādītāji ir katras apakškomponentes iespējamo mērījumu piemēri, tomēr saraksts ir orientējošs un pilnībā nedefinē katras apakškomponentes saturu.

Avots: Autori

Izglītības programma ir katras izglītības sistēmas mugurkauls, un tās nozīme aptver visus izglītības posmus, sākot no pirmsskolas izglītības, kur tā atbalsta “bērnu kognitīvo, sociālo, emocionālo, fizisko un valodas attīstību” [8], līdz augstākajai un pieaugušo izglītībai, kur tā ietver darba tirgus un plašākas sabiedrības vajadzības. Pēdējo gadu laikā daudzu OECD valstu izglītības sistēmās ir reformētas izglītības programmas, lai “veicinātu plašāku mācīšanās modeli, kas aptver zināšanu, prasmju, attieksmju un darbību kompleksu integrāciju sekmīgai uzdevumu veikšanai ikdienas dzīves kontekstā” [21]. Jaunās programmas iekļauj tādus “aspektus, kā kritiskā domāšana, radošums, problēmu risināšana, komunikācija, IKT prasmes, kā arī sadarbības, sociālās un pilsoniskās prasmes” [21].

Mūsdienu prasībām atbilstošas izglītības programmas nozīme ir akcentēta veiktajās iesaistīto pušu aptaujās. Pedagogi un vecāki aptaujās norādīja, ka skolu attīstība un pielāgošanās jaunām tendencēm ir svarīgs izglītības kvalitātes faktors.

Skolām kā mācīšanās organizācijām ir starpnieka loma starp sabiedrību un indivīdu, jo viens ietekmē un veido otru, OECD to apraksta kā “savstarpēju sadarbību”. OECD Mācīšanās ietvars 2030. gadam apraksta izglītības iestādes lomu tādu izglītojamo sagatavošanā, kuriem ir jāizmanto sava rīcībspēja, kas “ietver atbildības sajūtu par dalību pasaulē un tādējādi ietekmē cilvēkus, notikumus un apstākļus labākam rezultātam” [27]. Lai

nodrošinātu šī uzdevuma sasniegšanu, skolām izglītojamie jāiesaista aktīvās un atbildīgās darbībās. Tas attiecas uz izglītības kvalitātes “atbilstības” principu, kas nodrošina plašākas sabiedrības procesu integrēšanu izglītības iestādes vidē, vienlaikus veicinot tās saglabāšanu un attīstību.

4.3 IEKĻAUJOŠA VIDE

Izglītības vide nodrošina izglītības procesā iesaistīto fizisko un emocionālo drošību un labsajūtu un uzlabo motivācijas līmeni, kas tiešā veidā veicina izglītības mērķu sasniegšanu. Vides atbilstībai būtiski ir gan fiziskie un pieejamības, gan emocionālie aspekti.

10. TABULA. DROŠAS VIDES APAKŠKOMPONENŠU UN MĒRĶU APRAKSTS

KOMPONENTE	IZGLĪTĪBAS MĒRĶI	APAKŠKOMPONENTES
Iekļaujoša vide	• Nodrošināt atvērtu vidi, kas ir pieejama, droša un iekļaujoša ikvienam izglītības procesā iesaistītajam [15, 36, 13, 12]	Pieejamība
	• Efektīvi apmierināt izglītības procesa dalībnieku fiziskās un emocionālās vajadzības [15, 36, 13, 12]	Drošība un labsajūta
	• Pietiekamā apjomā nodrošināt atjauninātus resursus izglītības procesa vajadzībām, lai sasniegtu nospraustos izglītības mērķus [12, 19, 13]	Infrastruktūra un resursi

Avots: Autori

Droša un labvēlīga vide skolās veicina izglītojamo mācīšanos un palielina viņu motivāciju. Klases klimats un atmosfēra, kas “ierobežo traucējumus un veido drošu, sakārtotu vidi, ir priekšnosacījums citu procesu izveidei, kas uzlabo skolu lietderīgumu” [40]. Droša izglītības iestādes vide, laba reputācija un izglītības iestādes klimats, vecākiem izvēloties bērniem piemērotu skolu, var būt pat svarīgāki priekšnosacījumi nekā mācību sasniegumi [30].

Šī izglītības kvalitātes komponente ir uzsvērtā arī Nīderlandes izglītības sistēmā, kur viens no pieciem izglītības iestāžu novērtēšanas faktoriem ir izglītības iestādes klimats, kas tiek definēts kā vispārēja atmosfēra klasē (atbalstošs mijiedarbības darba stils pedagogu un izglītojamo starpā, orientācija uz sasniegumiem, skaidri disciplīnas noteikumi un labas izglītojamo savstarpējās attiecības) [34]. Nīderlandes izglītības sistēmas piemērā redzams arī tas, ka lielākā uzmanība tiek veltīta sociāli emocionālajiem aspektiem. Vienlaikus viens no IAP mērķiem Latvijā ir uzlabot izglītības vides kvalitāti, attīstot saturu un atbilstošu infrastruktūru. Atbilstošais darbības virziens “21.gs. atbilstošas izglītības vides un izglītības procesa nodrošināšana” koncentrējas uz tādām ar fizisko vidi saistītām darbībām kā pieejamās infrastruktūras uzlabošana, higiēnas un drošības prasību pārskatīšana, plašākas IKT izmantošanas nodrošināšana izglītības procesā [14].

PIEEJAMĪBA

Pieejama izglītības vide ir fiziski sasniedzama, iekļaujoša un droša, kas veicina vai, tieši pretēji, ierobežo veidus, kādā var tikt organizēts izglītības process. Šī apakškomponente ietver šādus definējošos aspektus:

- izglītības iestāžu tīkls un pieejamā infrastruktūra sniedz nepieciešamās iespējas iekļauties izglītības sistēmā;
- atvērta un iekļaujoša vide cilvēkiem ar speciālām vajadzībām.

11. TABULA. PIEEJAMĪBAS UZDEVUMU UN RĀDĪTĀJU APRAKSTS

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI	RĀDĪTĀJU APRAKSTS
Pieejamība	<ul style="list-style-type: none"> Izglītības iestādes ēka ir pieejama un fiziskā vide atbilst drošības un administratīvajiem kritērijiem 	Bērnu īpatsvars, kuriem nav nodrošināta vieta pirmskolas izglītības iestādē (ISCED 0) 4 gadu vecumā	Norāda pirmsskolas iestādes apmeklējošo bērnu īpatsvaru no kopējā bērnu skaita (4 gadu vecumā)
		Laiks ceļā no mājām uz izglītības iestādi	Nosaka laiku, ko izglītojamais pavada ceļā uz izglītības iestādi
	Mācību telpu kvadrātmetri uz vienu izglītojamo	Izglītojamo mācīšanās vajadzībām kvadrātmetru skaits	Izglītojamo mācīšanās vajadzībām paredzēto kvadrātmetru skaits
	<ul style="list-style-type: none"> Atvērtas mācību vides nodrošināšana izglītojamajiem ar speciālām vajadzībām 	Izglītības iestādes, kas pieejamas izglītojamajiem ar speciālām vajadzībām	Saistīts ar uzdevumu palielināt visu veidu izglītības iestāžu parastajās klasēs integrēto izglītojamo ar speciālām vajadzībām īpatsvaru

*Piedāvātie rādītāji ir katras apakškomponentes iespējamo mērījumu piemēri, tomēr saraksts ir orientējošs un pilnībā nedefinē katras apakškomponentes saturu.

Avots: Autori

Fiziskās vides pamatprasība ir nodrošināt izglītojamajiem drošu mācīšanās procesu, ievērojot drošības un administratīvos kritērijus [16]. Tādējādi šī apakškomponente attiecas uz nepieciešamo ēku un aprīkojuma nodrošinājumu efektīvam izglītības procesam, kā arī drošības noteikumu ievērošanu. Arī iesaistīto pušu aptaujas rezultāti norāda uz drošību kā būtisku izglītības kvalitātes aspektu, jo divas trešdaļas no aptaujātajiem vecākiem to izvēlējās kā svarīgu labas izglītības iestādes aspektu. Vienlaikus arī trīs ceturtdaļas aptaujāto izglītojamo kā būtisku izvēlējās apgalvojumu “Skolā es varu justies droši” [12].

Pieejamība ir cieši saistīta ar izglītības kvalitātes principu “vienlīdzība”, kas šeit īpaši attiecas uz ieguldījumu sadali un izglītības sistēmas spēju iekļaut visus izglītojamos [33]. Piemēram, Ilgtspējīgas attīstības mērķu 4. prioritātes 4.2. mērķis ir “nodrošināt, lai līdz 2030. gadam visām meitenēm un zēniem būtu piekļuve kvalitatīvai attīstībai agrā bērnībā, aprūpei un pirmsskolas izglītībai, kas viņus sagatavotu pamatizglītībai” [39]. Viens no svarīgiem pieejamības aspektiem ir attālums un pārvietošanās laiks no mājām līdz skolai, jo izglītības kvalitātes vajadzības ir jāsaskaņo ar individuālo izglītojamo iespējām nokļūt līdz izglītības iestādei [12]. Lai izglītības sistēma būtu patiesi iekļaujoša, atvērta mācību vide jānodrošina arī cilvēkiem ar speciālām vajadzībām.

Pie komponentes “kvalitatīvas mācības” tika izcelta mācību un mācīšanās procesa nozīme, tomēr netika ņemti vērā fiziskās vides aspekti, lai gan tie ir svarīgi dinamiska mācīšanās procesa nodrošināšanā. Fiziskā vide uzlabo vai ierobežo to aktivitāšu apjomu, kuras var tikt veiktas, tādējādi tieši ietekmējot mācību un mācīšanās procesa iespējas. Ir atzīts, ka dinamiskas fiziskās mācīšanās vides attīstībai ir vajadzīgs pedagogu un izglītojamo viedoklis, kas ir jāievāc un jāīsteno telpisko risinājumu plānošanā un veidošanā [16].

DROŠĪBA UN LABSAJŪTA

Drošība un labsajūta veicina izglītojamo motivāciju pilnvērtīgi iesaistīties izglītības procesā, kas ir priekšnosacījums izglītības mērķu sasniegšanai. Apakškomponente drošība un labsajūta ietver šādus definējošos aspektus:

- fiziskā drošība, komforta līmenis, veselīga dzīvesveida veicināšana;
- emocionālā drošība un iesaistīšanās.

12. TABULA. DROŠĪBAS UN LABSAJŪTAS UZDEVUMU UN RĀDĪTĀJU APRAKSTS

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI	RĀDĪTĀJU APRAKSTS
Drošība un labsajūta	<ul style="list-style-type: none"> Tiek uzturēta emocionāli droša vide un radīta labsajūta 	<p>Izglītojamo īpatsvars, kuri piedzīvo iebiedēšanu, uzmākšanos, vardarbību seksuālo diskrimināciju un ļaunprātīgu izmantošanu</p> <p>Izglītojamo un pedagogu/akadēmiskā personāla drošības un piederības sajūtas līmenis</p>	<p>Attiecas uz izglītojamajiem, kuri mācību gada laikā ir piedzīvojuši fizisku uzbrukumu, piedalījušies fiziskā cīņā, piedzīvojuši iebiedēšanu, uzmākšanos, seksuālo diskrimināciju vai ļaunprātīgu izmantošanu</p> <p>Attiecas uz pašu izglītojamo un pedagogu ziņoto par drošības un piederības sajūtas līmeni izglītības iestādē</p>
	<ul style="list-style-type: none"> Nodrošināti nepieciešamie atbalsta mehānismi izglītojamajiem 	<p>Izglītojamo skaits uz vienu PLE atbalsta personu (izglītības psihologu, pedagogu logopēdu, speciālo pedagogu, pedagoga palīgu un sociālo pedagogu)</p>	<p>Attiecas uz PLE atbalsta personu (izglītības psihologu, pedagogu logopēdu, speciālo pedagogu, pedagoga palīgu un sociālo pedagogu) nepieciešamību izglītojamajiem pamatizglītības, vidējās izglītības un profesionālās izglītības iestādēs</p>
	<ul style="list-style-type: none"> Zems darbinieku mainīgums un augsta apmierinātība ar vadību, darba apstākļiem un atmosfēru 	<p>Pedagogu apmierinātība ar vadību, darba apstākļiem un atmosfēru</p>	<p>Attiecas uz pašu pedagogu ziņoto apmierinātību ar darba apstākļiem un vadību</p>

*Piedāvātie rādītāji ir katras apakškomponentes iespējamo mērījumu piemēri, tomēr saraksts ir orientējošs un pilnībā nedefinē katras apakškomponentes saturu.

Avots: Autori

Izglītībā izšķir vairākas vides (fiziskā, emocionālā, psiholoģiskā, sociālā, mācību u.c.), kas ietekmē izglītības procesa norisi. Atbalsta personāls plašākā izpratnē nozīmē visiem izglītojamajiem vajadzīgā atbalsta nodrošināšanu atbilstoši viņu vajadzībām. Tas darbojas kā izglītības kvalitātes principa “vienlīdzība” veicinātājs. Atbalsta personāls kā viens no aktuālajiem jautājumiem ir iekļauts IAP. Dokumentā karjeras konsultācijām ir plānots īpašs atbalsts, kas paredz ieviest karjeras un izglītības atbalsta sistēma. Tā visās Latvijas pašvaldībās nodrošinās karjeras konsultantus. Iesaistīto pušu aptaujās norādīts, ka no pedagogiem tiek sagaidīts galvenais atbalsts – 80% no aptaujātajiem vecākiem cer, ka pedagogi atbalstīs izglītojamus, ja viņiem ir kādas grūtības izglītības procesā. Arī skolēni atbalstošu vidi un pedagogu norāda kā būtisku aspektu labas izglītības iestādes raksturojumam. Trīs ceturtdaļas no aptaujātajiem skolēniem izvēlas “atsaucīgus un saprotošus pedagogus, pie kuriem var vērsties jebkuru neskaidrību gadījumā”. Tomēr atbalsta personāla nodrošināšana ir atkarīga no pedagogu darba slodzes, kas būtu jālīdzsvaro. Tāpat svarīga ir arī pedagogu palīgu pieejamība ar mērķi nodrošināt individuālu atbalstu izglītojamajiem [12].

INFRASTRUKTŪRA UN RESURSI

Izglītības kvalitātes sasniegšanā liela nozīme ir infrastruktūrai, kas nodrošina izglītības procesu, izglītības fizisko un emocionālo vidi un vienlaikus prasa ievērojamus resursus, ko būtu iespējams izmantot, piemēram, personāla kapacitātes un profesionalitātes paaugstināšanai. Dažādu mācību līdzekļu pieejamība nodrošina efektīvāku izglītības procesu un veicina izglītojamo mācību pieredzes bagātināšanu, kas uzlabo mācīšanās motivāciju un rezultātus. Apakškomponente infrastruktūra un resursi ietver šādus definējošos aspektus:

- pieejami mūsdienīgi mācību līdzekļi mācību vajadzībām, lai sasniegtu izglītības mērķus;
- mūsdienīgas infrastruktūras pieejamība.

13. TABULA. INFRASTRUKTŪRAS UN RESURSU UZDEVUMU UN RĀDĪTĀJU APRAKSTS

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI	RĀDĪTĀJU APRAKSTS
Infrastruktūra resursi	<ul style="list-style-type: none"> Tiek regulāri veikti un ir pietiekami ieguldījumi infrastruktūras atjaunošanā un uzturēšanā, kā arī mācību resursu nodrošināšanā 	leguldījumu proporcija no kopējā budžeta izglītības iestāžu renovācijā	Rādītājs apskata ieguldījumu proporciju izglītības iestāžu renovācijā no kopēja budžeta noteiktā laika periodā
		Izdevumi par metodisko nodrošinājumu uz vienu izglītojamo	Attiecas uz finansējuma apjomu, kas tiek piešķirts metodiskā nodrošinājuma atjaunināšanai uz vienu izglītojamo gadā
	<ul style="list-style-type: none"> Nodrošināt pietiekamus un atjauninātus resursus izglītības procesa vajadzībām 	Atjaunināta metodiskā nodrošinājuma īpatsvars no kopējā izglītības procesā izmantotā metodiskā nodrošinājuma	Attiecas uz metodiskā nodrošinājuma daļu, kas ir pilnībā atjaunināta 5 gadu periodā
		Izglītojamo skaits uz vienu datoru	Visu izglītojamo skaita dalījums ar to datoru skaitu, kas tiek nodrošināti izglītības iestādē izmantošanai pedagogiskos nolūkos
	Izglītības procesā iesaistītajiem ir pozitīva attieksme par esošo vidi un resursiem	Izglītības procesā iesaistīto novērtējums par esošo vidi un resursiem	Attiecas uz vidējo izglītības iestādes izglītības procesā iesaistīto personu novērtējumu par vidi un resursiem

*Piedāvātie rādītāji ir katras apakškomponentes iespējamo mērījumu piemēri, tomēr saraksts ir orientējošs un pilnībā nedefinē katras apakškomponentes saturu.

Avots: Autori

Lai panāktu ilgspējīgu attīstību, ir vajadzīgs skaidri definēts redzējums un aktivitāšu plāns saistībā ar infrastruktūras atjaunošanu un uzturēšanu, kas veido būtisku kopējā izglītības budžeta daļu. Par to primāri atbildīgs ir izglītības iestādes dibinātājs, kas uztur esošo skolu un augstākās izglītības iestāžu tīklu. Tādēļ arī IAP iekļauts rīcības virziens “Izglītības iestāžu tīkla pilnveide un pakalpojumu pieejamība” [14]. Tāpat arī IZM ir uzņēmusies aktīvu rīcību skolu tīkla sakārtošanā, piedāvājot kvantitatīvus un kvalitatīvus kritērijus esošā tīkla izvērtējumam un tā uzlabošanai [15].

Vienlaikus IAP izvirza mērķi “Paaugstināt izglītības vides kvalitāti, veicot satura pilnveidi un attīstot atbilstošu infrastruktūru”, kura viens no sagaidāmajiem rezultātiem ir “Uzlabota iestāžu infrastruktūra mūsdienīga mācību/studiju procesa īstenošanai” [14]. Arī SIA “Fidea” veidotajā “Augstākās izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas koncepcija” kā viens no mērķiem ir “Augstākās izglītības iestādē ir pieejama moderna infrastruktūra pētniecības veikšanai” [11].

Apakškomponente iekļauj resursu nodrošinājumu izglītības procesam, ko veido ne tikai metodiskais nodrošinājums, tehnoloģijas un digitālie mācību risinājumi, bet arī teātru un mākslas galeriju u.c. izzinošu aktivitāšu nodrošināšana, kas bagātina mācību pieredzi. Apakškomponente ir saistīta ar izglītības kvalitātes “taisnīguma” principu, jo izglītojamajiem ir jānodrošina salīdzināms metodiskā nodrošinājuma un iespēju apjoms un kvalitāte [32]. Tomēr ar pieejamību ir par maz, jo šo papildu mācību resursu izmantošanai ir jāveicina izglītojamo mācīšanās un iesaiste. Pasaulē pieaug digitālā mācību nodrošinājuma nozīme mācību vidē, tomēr Latvijā digitālie rīki netiek pilnvērtīgi izmantoti paša izglītības procesa bagātināšanai. Turklāt pirmsskolas iestādēs

šādu materiālu pieejamība ir tuvu nullei [18]. Mūsdienīgu mācību materiālu un izglītības procesa nodrošināšana atbilst IAP rīcības virzienam “21.gs. atbilstošas izglītības vides un izglītības procesa nodrošināšana” [14].

4.4 LABA PĀRVALDĪBA

Laba izglītības pārvaldība nodrošina līderību un nepieciešamo kontekstu, kurā tiek attīstīta mācību vide un process, lai sasniegtu atbilstošos izglītības mērķus. Izglītības kvalitātes sasniegšanai nepieciešama efektīva un ilgtspējīga finanšu, personāla, infrastruktūras u.c. resursu izmantošana, kas izriet no sadarbībā ar dažādām iesaistītajām pusēm izstrādātajiem attīstības plāniem un politikas plānošanas dokumentiem.

14. TABULA. LABAS PĀRVALDĪBAS APAKŠKOMPONENŠU UN MĒRĶU APRAKSTS

KOMPONENTE	IZGLĪTĪBAS MĒRĶI	APAKŠKOMPONENTES
Laba pārvaldība	<ul style="list-style-type: none"> Nodrošināt efektīvu pārvaldību, kas sniedz iespējas ilgtspējīgai attīstībai [12, 29, 13] 	Finanses un administratīvā efektivitāte
	<ul style="list-style-type: none"> Uzturēt optimālu izglītības iestāžu tīklu, nodrošinot regulārus kapitālieguldījumus infrastruktūras uzturēšanā un atjaunošanā [12, 15, Error! Reference source not found., 23] 	Vadības profesionālā kapacitāte
	<ul style="list-style-type: none"> Piesaistīt procesa vadībai un organizācijai nepieciešamo personālu izglītības, kā arī kvalitatīva izglītības procesa nodrošināšanai [12, Error! Reference source not found., 23] 	Atbalsts un sadarbība
	<ul style="list-style-type: none"> Nodrošināt augsta līmeņa iesaistīšanos izglītības un attīstības procesos gan izglītības iestādēs, gan ārpus tām [2, 12, Error! Reference source not found., 36, 13] 	
	<ul style="list-style-type: none"> Nodrošināt pedagogiem izglītības procesā nepieciešamo atbalstu un vidi sadarbībai un profesionālajai pilnveidei [12, 22, 23, 29, 13] 	

Avots: Autori

Lai sasniegtu izvirzītos izglītības rezultātus un nodrošinātu mācību kvalitāti un drošu vidi, būtiska loma ir izglītības vadībai un izveidotajai organizācijas kultūrai izglītības iestādēs. OECD ziņojumā secināts, ka vadībai “ir galvenā loma ne tikai mācīšanas un mācīšanās uzlabošanā skolās, bet arī izvērtējuma un novērtējuma aktivitāšu nostiprināšanā dažādos līmeņos, iekļaujot izglītības iestādes pašnovērtēšanas procesus un pedagoģiskos norādījumus, kā arī nodrošinot instruktāžu pedagogiem individuāli” [21].

Šajā kontekstā arvien vairāk valstu ir izstrādājušas iniciatīvas savu izglītības iestāžu vadības spēju nostiprināšanai [21]. IAP cenšas veicināt izglītības procesu un iznākumu caurspīdīgumu, lai varētu veikt salīdzinājumus iestādes, valsts un starptautiskajā līmenī. Turklāt caurspīdīgums palīdzēs identificēt izglītības iestāžu stiprās un vājās puses, palīdzot uzlabot izglītības kvalitāti. Papildus caurspīdīgumam ļoti svarīgs ir izglītības finansējums, un tas ir aplūkots darbības “Efektīvu modeļu izstrāde izglītības finanšu resursu pārvaldībai” gaitā. Pamatnostādnes paredz jaunu finansēšanas modeļu izstrādi un ieviešanu, lai sasniegtu efektīvāku finanšu resursu pārvaldību [14]. Šie plāni atbilst diviem izglītības kvalitātes principiem — lietderīgumam un efektivitātei, kas ir saistīti ar izglītības sistēmas spēju ieguldījumus pārvērst paredzētajos rezultātos ar maksimāli zemām izmaksām [33].

FINANŠU UN ADMINISTRATĪVĀ EFEKTIVĪTĀTE

Dažādo un plašo izglītības mērķu sasniegšanai nepieciešami apjomīgi finanšu ieguldījumi, tādēļ nepieciešama to efektīva vadība ar mērķi īstenot kvalitāti tieši ietekmējošās darbības. Apakškomponente finanšu un administratīvā efektivitāte ietver šādus definējošos aspektus:

- izglītībai tiek piešķirti pietiekami finanšu līdzekļi;
- resursu piešķiršana, koncentrējoties uz aktivitātēm, kam ir vislielākā ietekme uz izglītības kvalitāti;
- administratīvie darbinieki un aktivitātes tiek pārvaldītas efektīvi.

15. TABULA. FINANŠU UN ADMINISTRATĪVĀS EFEKTIVĪTĀTES UZDEVUMU UN RĀDĪTĀJU APRAKSTS

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI	RĀDĪTĀJU APRAKSTS
Finanšu un administratīvā efektivitāte	<ul style="list-style-type: none"> • Tiek nodrošināti samērojami finanšu resursi salīdzinājumā ar starptautiskajiem, vietējiem un reģionālajiem kritērijiem 	Kopējie izdevumi izglītības iestādēm uz vienu pilna laika izglītojamo	Attiecas uz izglītības iestāžu izdevumiem uz vienu izglītojamo
		Izdevumu daļa izglītības iestādēm (pēc avota — privātais, pašvaldības vai valsts)	Attiecas uz izglītībai nodrošināto privāto un valsts finansējuma procentuālo daļu
	<ul style="list-style-type: none"> • Pietiekama līdzekļu daļa tiek novirzīta pedagogiem un mācīšanas procesam, vienlaikus samazinot administratīvo un uzturēšanas izmaksu proporciju 	Mācīšanas izmaksu daļa (pedagoga alga + metodiskais nodrošinājums) attiecībā pret kopējo budžetu	Attiecas uz to tiešo izmaksu procentuālo daļu, kas ir izmantotas izglītības rezultāta iegūšanai no kopējā budžeta
		Pedagogu skaits pret pilna laika izglītības iestādes darbinieku kopskaitu	Attiecas uz pedagogu skaita daļu, kas rada tiešu izglītības rezultātu, no kopējā darbinieku kopskaitu

*Piedāvātie rādītāji ir katras apakškomponentes iespējamo mērījumu piemēri, tomēr saraksts ir orientējošs un pilnībā nedefinē katras apakškomponentes saturu.

Avots: Autori

Apakškomponente aplūko finanšu resursu nodrošinājumu un sadali dažādos izglītības sistēmas līmeņos. Pašai izglītības sistēmai ir jāpiešķir pietiekami resursi, jo patlaban “valsts izdevumi izglītībai un viena izglītojamā finansēšanai visos līmeņos ir zem lielākās daļas OECD valstu līmeņa” [23]. Tomēr izdevumu palielināšana izglītībai būs problemātiska, jo saistībā ar sociālajām un demogrāfiskajām problēmām pieaugs spiediens novirzīt līdzekļus arī sociālajiem pakalpojumiem un veselības aprūpei. Tādējādi izglītības sistēmas efektivitāte un resursu racionāla izmantošana noteiks paredzēto izglītības rezultātu sasniegšanu. Turklāt, kā liecina OECD, neefektīva pārvaldība un finansējums var kavēt vienlīdzīgu piekļuvi pirmsskolas izglītībai. Tiek jautāts: “Vai decentralizēta izglītības sistēma visā valstī garantē pietiekami vienlīdzīgu attieksmi pret visiem bērniem?” [23].

Izglītības sistēmas ilgtermiņa efektivitāte ir atkarīga no notiekošo reformu panākumiem, piemēram, skolu tīkla uzlabošanas vispārējā izglītībā, kā arī turpmākas pārvaldības ieviešanas un reformu finansēšanas augstākajā izglītībā. Meklējot efektīvāku izglītības sistēmu, nepieciešams pieņemt skaidrus lēmumus attiecībā uz izdevumiem. OECD secina, ka “pedagogu algu paaugstināšana līdz valstī konkurētspējīgam līmenim uzlabos viņu atslā, bet būs nepieciešamas skaitliski lielākas klases un augstāka izglītojamo skaita attiecība pret pedagogu skaitu” [23], kas izraisīs pastāvēt nespējīgu skolu slēgšanu. Turklāt būtu jāpārskata finansējuma sadale kapitāla un administratīvajām izmaksām, jo to daļa no kopējām izmaksām var nebūt pilnībā attaisnojama. Šajā aspektā pašvaldības kā vispārējās izglītības iestāžu dibinātāji ieņem galveno lomu, pieņemot lēmumus par izglītības izdevumu efektivitāti [29].

VADĪBAS PROFESIONĀLĀ KAPACITĀTE

Izglītības iestāžu vadība tiek saistīta gan ar individuālu, gan ar organizatorisku kvalitāti [19]. Tāpēc, lai nodrošinātu atbilstošu organizācijas kultūru, būtiska ir līderības attīstība un nepārtraukti uzlabojumi. Apakškomponente vadības profesionālā kapacitāte ietver šādus definējošos aspektus:

- izglītības iestādes vadībai ir nepieciešamās vadības kompetences, un ieinteresētās personas sniedz augstu novērtējumu;
- pastāvīga profesionālā attīstība.

16. TABULA. VADĪBAS PROFESIONĀLĀS KAPACITĀTES UZDEVUMU UN RĀDĪTĀJU APRAKSTS

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI	RĀDĪTĀJU APRAKSTS
Vadības profesionālā kapacitāte	<ul style="list-style-type: none">• Augstas prasības, stājoties izglītības iestādes vadošajā amatā	Skolu vadītāju daļa ar augstāko izglītību vadības zinībās	Attiecas uz to skolu direktoru skaitu pirmsskolas izglītības, pamatzglītības un vidējās izglītības iestādēs, kuri ir sasnieguši vismaz maģistra grāda līmeni
	<ul style="list-style-type: none">• Augsts iestādes vadības novērtējums	Iestādes vadītāja sniegums	Attiecas uz direktoru snieguma apmierinātības līmeni, ko vērtē darbinieki un izglītojamie pamatzglītības un vidējās (gan vispārējās, gan profesionālās) izglītības iestādēs, kā arī IKVD novērtējums

*Piedāvātie rādītāji ir katras apakškomponentes iespējamo mērījumu piemēri, tomēr saraksts ir orientējošs un pilnībā nedefinē katras apakškomponentes saturu.

Avots: Autori

Veiksmīgas organizācijas kultūras radīšanai un uzturēšanai būtiska ir līderības attīstība un nepārtraukti uzlabojumi. Līdzīgi jaunu pedagogu piesaistei, arī izglītības iestāžu vadītājiem un administratīvajiem darbiniekiem, stājoties attiecīgajā amatā, ir jāizpilda augstas prasības, savukārt profesionālā attīstība ir jāsasaista ar iesaistīto pušu regulāru novērtēšanu. OECD pētījumā “*Education in Latvia*” iesaka Latvijai censties sistemātiski palielināt ieguldījumus pedagogu un akadēmiskā personāla profesionālajā attīstībā, kā arī izglītības iestāžu vadības kvalitātē, kas uzlabotu kopējo izglītības kvalitāti [23].

ATBALSTS UN SADARBĪBA

Vadības un organizatorisko procesu nozīme izpaužas atbalsta sniegšanā izglītības procesā tieši iesaistītajam personālam, veidojot gan atbalsta mehānismus, gan veicinot savstarpēju sadarbību organizācijas iekšienē un ārpus tās izglītības mērķu sasniegšanā. Izglītībā būtiska loma ir līderībai un spējai definēt vienotu vīziju, kuras sasniegšanā ir motivētas iesaistīties dažādas ieinteresētās puses, apvienojot atšķirīgus mērķus un ieguldot apjomīgus resursus izglītības attīstībā. Apakškomponente atbalsts un sadarbība ietver šādus definējošos aspektus:

- ieinteresētās puses regulāri iesaistās lēmumu pieņemšanā;
- pedagogu darba slodze tiek efektīvi pārvaldīta, ļaujot koncentrēties uz kontaktstundu plānošanu un vadīšanu;
- pedagogiem ir nodrošināti pietiekami atbalsta mehānismi;
- pedagogi savstarpēji sadarbojas un regulāri saņem atsauksmes no dažādām ieinteresētajām personām.
- ieinteresētās puses regulāri iesaistās lēmumu pieņemšanā.

18. TABULA. ATBALSTA UN SADARBĪBAS UZDEVUMU UN RĀDĪTĀJU APRAKSTS

APAKŠKOMPONENTE	UZDEVUMI	RĀDĪTĀJI	RĀDĪTĀJU APRAKSTS
Atbalsts un sadarbība	<ul style="list-style-type: none"> Pedagogu darba slodze tiek efektīvi pārvaldīta, sadalot laiku starp mācīšanu, sagatavošanos izglītības procesam un atgriezeniskās saites sniegšanu, kā arī laiku profesionālajai attīstībai 	Administratīvajiem uzdevumiem veltīto mācību stundu īpatsvars no darba stundu kopskaita nedēļā	Attiecas uz mācību stundu skaitu, kas veltītas aktivitātēm, kuras nav tieši saistītas ar izglītības procesu
		Kontaktstundu īpatsvars no darba stundu kopskaita nedēļā	Norāda stundu skaitu nedēļā, kas pavadīts ar izglītojamajiem, salīdzinājumā ar stundām, kas veltītas citām aktivitātēm, piemēram, sagatavojoties nodarbībām vai veicot administratīvos uzdevumus
	<ul style="list-style-type: none"> Pedagogi savstarpēji sadarbojas un regulāri saņem atgriezenisko saiti no dažādām iesaistītajām pusēm 	Pedagogu īpatsvars, kuri piedalās stundu novērošanā un savstarpējā atgriezeniskās saites sniegšanā	Attiecas uz pedagogiem, kuri piedalās stundu vērošanā noteiktā laika periodā (piemēram, mācību gadā)
		To pedagogu īpatsvars, kuri saņem novērtējumu/atgriezenisko saiti no izglītības iestādes vadītāja	Attiecas uz pedagogiem, kuri ziņo, ka ir saņēmuši novērtējumu/atsaukumi par savu darbu no izglītības iestādes vadītāja vismaz vienreiz gadā
		Regulāri tiek veikta izglītības procesa plānošana izglītības iestādes līmenī, aktīvi sadarbojoties visiem pedagogiem/visam akadēmiskajam personālam	Attiecas uz izglītības iestādē regulāri veikto izglītības procesa plānošanu, kurā iesaistās visi pedagogi/akadēmiskais personāls
	<ul style="list-style-type: none"> Skaidri definēts redzējums un aktivitāšu plāns saistībā ar lēmumu pieņemšanas procesu, kā arī plaša ieinteresēto pušu iesaiste 	Izglītības iestādes attīstības plāna mērķtiecīga izstrāde un analīze	Attiecas uz mērķu un uzdevumu kopsavilkumu un analīzi ikgadējos rīcības plānos visām izglītības iestādēm
		Izglītojamo pašpārvaldes iesaistīšanās lēmumu pieņemšanā	Norāda uz izglītojamo pašpārvaldes līdzdalības līmeni lēmumu pieņemšanas procesā katrā izglītības iestādē
		leviests līdzdalības budžets — kopējā budžeta daļas izmantošana pēc iesaistīto pušu (pedagogu, izglītojamo, vecāku, izņemot administrāciju) lēmuma	Attiecas uz kopējo naudas līdzekļu sadalījumu, ko nosaka pedagogi, izglītojamie, vecāki, izņemot administratīvos darbiniekus katrā izglītības iestādē

*Piedāvātie rādītāji ir katras apakškomponentes iespējamo mērījumu piemēri, tomēr saraksts ir orientējošs un pilnībā nedefinē katras apakškomponentes saturu.

Avots: Autori

Apakškomponente "Atbalsts un sadarbība" iekļauj vairākus aspektus, kas jāņem vērā, lai veidotos sinerģija starp visām iesaistītajām pusēm. Lai nodrošinātu pedagogu profesionālo prasmju nepārtrauktu uzlabošanu, ir nepieciešams pievērst uzmanību efektīvai darba slodzes pārvaldībai, regulārai sadarbībai, atgriezeniskās saites starp kolēģiem izveidei. Daudzveidīgs atbalsts pedagogu darbam ir viens no galvenajiem faktoriem, kas ietekmē pedagogu motivāciju un sniegumu. Būtisks ir finansiālais atbalsts, kas OECD ziņojumos ir aprakstīts kā nepietiekams. Salīdzinājumā ar citām OECD valstīm, Latvijas pedagogu algas ir zemākas, neraugoties uz to, ka tās ir augstas salīdzinājumā ar līdzīga līmeņa izglītību ieguvušo pieaugušo algām Latvijā [24, 26]. Ar atalgojumu ir saistīta arī darba slodze, kas Latvijā tiek uzskatīta par augstu, jo likumā noteiktais mācīšanas laiks ievērojami pārsniedz OECD attiecīgos vidējos rādītājus [26].

OECD pētījumā ir norādītas "priekšrocības līderībai, kas nav koncentrēta tikai vienā personā, bet sadalīta starp vairākiem vadības darbiniekiem skolā, tostarp pedagogiem" [21]. Tādēļ efektīvas līderības sasniegšanai būtiska ir iesaistoša lēmumu pieņemšana, iesaistot darbiniekus un citas ieinteresētās personas [9]. OECD pētījumā "*Education in Latvia*" secina, ka "skolām ir jāizveido izglītības iestādes valde, kas iekļauj darbiniekus, vecākus, izglītojamos un pārstāvjus no pašvaldības vai izglītības iestādes dibinātāja privātskolas gadījumā". Valde tiek iesaistīta izglītības iestādes attīstības plāna izstrādē, organizē izglītības iestādes sociālās aktivitātes, pārvalda ziedojumus un lemj par šo līdzekļu izmantošanu" [23]. Intervijās par vēlamajiem monitoringa rādītājiem kā ļoti svarīga tika norādīta izglītojamo padomes pastāvēšana un aktivitāte, lai nodrošinātu izglītojamo viedokļa uzklaušāšanu, pieņemot lēmumus par procesiem izglītības iestādes līmenī [13].

Svarīgs lēmumu pieņemšanas procesā ir redzējums, ko vēlas sasniegt izglītības iestāde, un izglītības iestādes attīstības plāni. Tie visām iesaistītajām pusēm sniedz skaidru priekšstatu par izglītības iestādes virzienu un veicamajiem pasākumiem definēto mērķu sasniegšanai. Tas noved pie skaidriem pienākumiem un nodalītas atbildības, kas pedagogiem sniedz iespēju uzņemties vadību izstrādātā redzējuma īstenošanai.

5. MONITORINGA SISTĒMAS VADLĪNIJAS

5.1 ANALĪZES LĪMEŅI

3. un 4. nodaļā izstrādātā struktūra ir izglītības mērķu sistēma to sasniegšanai dažādās attiecīgajās komponentēs un to apakškomponentēs ar pakārtotajiem uzdevumiem. Lai nodrošinātu vienotu vērtēšanas sistēmu, katrs izglītības kvalitātes uzdevums tiek raksturots ar vienu vai vairākiem atbilstošiem rādītājiem, kas tiek attiecināti uz noteiktu izglītības sistēmas līmeni vai izglītības posmu (8. attēls).

8. ATTĒLS. PIEMĒRS PAR IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES RĀDĪTĀJU TĀLĀKU PIEŠĶIRŠANU KATRĀ IZGLĪTĪBAS POSMĀ UN IZGLĪTĪBAS SISTĒMAS LĪMENĪ

Sistēmas līmenis / Izglītības posms	Pirmsskolas izglītība	Pamatizglītība	Vidējā izglītība	Profesionālā pamatizglītība	Profesionālā vidējā izglītība	Augstākā izglītība	Pieaugušo izglītība
Valsts							
Dibinātāja							
Institūcijas							

Avots: Autori

Izglītības kvalitātes monitoringa sistēma jākoncentrē uz procesiem izglītības iestādes līmenī, lai pedagogiem un iestāžu vadībai nodrošinātu vajadzīgo informāciju par veicamajiem uzlabojumiem, kā arī rezultātiem izglītības iestādes un valsts līmenī, gādājot par izglītības sistēmas mērķu sasniegšanu. Taču izglītības sistēmai ir jāatļauj arī uzdevumu izpildes snieguma rādītāju salīdzinošā novērtēšana, lai izvirzītu pārdomātus politikas uzdevumus, uzraudzītu sasniegto progresu un identificētu neatbilstības, kā arī nodrošinātu savlaicīgus intervences pasākumus. Novērtēšanai jāietver vismaz šādi analītiskie griezumī – reģions, pašvaldība, tāda paša līmeņa izglītības iestāde. Tāpēc šajā dokumentā ierosinātajā monitoringa sistēmā katrs rādītājs ir attiecināms uz dažādiem izglītības posmiem un izglītības sistēmas līmeņiem, turklāt daži rādītāji ir attiecināmi uz vairāk nekā vienu līmeni.

Rādītāji tiek piešķirti izglītības sistēmas līmeņiem, pamatojoties uz šādiem principiem:

- pamatojoties uz funkcijām un pienākumiem, kas ir noteikti normatīvajos aktos;
- pamatojoties uz spēju ietekmēt rādītāju (*KPI – key performance indicator*) sasniegšanu;
- pamatojoties uz dažādos izglītības sistēmas līmeņos pieejamajiem datiem;

- monitoringa sistēmas mērķiem (piemēram, pārredzami ieguldījumi, izglītības procesa neatkarība un uzticamība skolās, novērtēšana saistībā ar rezultātiem nevis iznākumu).

Šī pieeja ļauj izveidot vienu integrētu monitoringa sistēmu dažādiem izglītības posmiem (piemēram, pirmsskolas izglītībai, pamatzglītībai, vidējai izglītībai, profesionālajai izglītībai utt.) nevis atsevišķus modeļus katrai no tām. Daudzfunkcionalitāti nodrošina ar datu filtru un iespēju apkopot lielāko daļu rādītāju no klases līdz valsts līmenim.

Jāatzīmē, ka netiek pieņemts, ka starp mainīgajiem/rādītājiem/uzdevumiem/(apakš)komponentēm pastāv atbilstība viens pret vienu. Iespējams, ka mērķis tiek mērīts ar vairāk nekā vienu rādītāju.

Pilns saraksts ar rādītājiem, kas visprecīzāk raksturo izglītības kvalitāti un ir piešķirti izglītības posmiem un izglītības sistēmas līmeņiem, ir sniegts 2. pielikumā.

5.2 IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES MONITORINGA SISTĒMAS APRAKSTA IZSTRĀDE

Darba posmi izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas izstrādes projekta nākamajos posmos:

1. Rādītāju turpmāka definēšana, veicot visu izglītības rādītāju auditu pa izglītības posmiem un izglītības sistēmas līmeņiem, kā arī aprakstot kontekstuālos (demogrāfiskos un sociālekonomiskos) faktoros, kas ietekmē izglītības kvalitāti. Audita rezultātā tiks izveidota datu pase katram rādītājam.

19. TABULA. DATU PASE TĀLĀKAI ANALĪZEI

Apakškomponente	Uzdevums	Nosaukums	Vērtība	Metodoloģija	Biezums	Turētājs	Avots	Mērķa vērtība	Formāts
Apakškomponente 1	Uzdevums 1	Rādītājs 1
Apakškomponente 1	Uzdevums 1	Rādītājs 2
...

Avots: Autori

2. Izglītības monitoringa procesu aprakstu izstrāde, piemēram:
 - atbildības sadalījums, novērtējuma procedūras un atbilstoša intervence, ja izglītības kvalitāte nesasniedz mērķa vērtības dažādos izglītības līmeņos;
 - monitoringa sistēmas daļu publiskā pieejamība, daļas, kas tiek glabātas valsts, dibinātāja vai iestādes līmenī;
 - profesionālās vidējās izglītības iestāžu beidzēju turpmāko gaitu monitoringa procesu apraksts;
 - priekšlikumu izstrāde turpmāk nepieciešamajiem pētījumiem.
3. Monitoringa rīku prototipa izstrāde un apraksts *MS Excel* programmā ar iespēju atjaunināt un pievienot jaunus datu rīkus.
4. Informēšanas pasākumu nodrošināšana, piemēram, semināri iesaistītajām pusēm un mācības IZM deleģētajiem pārstāvjiem.

Turpmākā analīze var izraisīt izmaiņas attiecībā uz rādītājiem, ja audita laikā tiks identificētas kādu datu ievākšanas grūtības. Šāda situācija var izveidoties, ja dati nav pieejami (piemēram, starptautiskie rādītāji Latvijā vēl nav ieviesti) vai nav vākti pietiekami bieži (piemēram, ir pārāk liela laika nobīde starp mērījumu veikšanu un iespēju iejaukties), nav savietojamas datu bāzes, kurās atrodas aprēķinu mainīgie, datiem ir sensitīva vai pretrunīga nozīme tā, ka to turētāji var nepieņemt to sniegšanai (iesaistīto pušu starpā nav izveidojusies uzticība), vai nav skaidrs, kurš ir datu īpašnieks.

AVOTI

1. Department for Business, Innovation and Skills. (2011). Higher Education: Students at the Heart of the System. London, The Stationery Office. Pieejams: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/31384/11-944-higher-education-students-at-heart-of-system.pdf
2. European Commission. (2000). European Report on the Quality of School Education. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Pieejams: <http://aei.pitt.edu/42406/1/A6503.pdf>
3. European Comission. (2009). Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training ('ET 2020'). Pieejams: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009XG0528\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009XG0528(01)&from=EN)
4. European Commission. (2010). EUROPE 2020, A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Pieejams: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>
5. European Commission. (2014). Proposal for key principles of a Quality Framework for Early Childhood Education and Care. Pieejams: http://ec.europa.eu/assets/eac/education/policy/strategic-framework/archive/documents/ecec-quality-framework_en.pdf
6. European Commission. (2017). Big data for monitoring educational systems. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Pieejams: <http://www.keanet.eu/wp-content/uploads/Big-Data-for-Monitoring-Educational-Systems.pdf>
7. European Commission/EACEA/Eurydice. (2018). Structural Indicators for Monitoring Education and Training Systems in Europe – 2017, Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Pieejams: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/sites/eurydice/files/structural_indicators_2017_1.pdf
8. European Commission. (2018). Monitoring the quality of early childhood education and care. Publications Office of the European Union. Pieejams: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/825252b4-3ec6-11e8-b5fe-01aa75ed71a1>
9. European Training Foundation. (2015). Promoting Quality Assurance in Vocational Education and Training, The ETF Approach. Pieejams: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/m/B77049AC22B5B2E9C125820B006AF647_Promoting%20QA%20in%20VET.pdf
10. Eurostat. (2017). Towards a harmonised methodology for statistical indicators. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-GQ-17-007>
11. FIDEA SIA. (2018). Augstākās izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas koncepcija. Pieejams: <http://www.aic.lv/portal/content/files/Augst%C4%81k%C4%81s%20izgl%C4%ABt%C4%ABas%20kvalit%C4%81tes%20monitoringa%20sist%C4%93mas%20koncepcija.pdf>
12. Iesaistīto pušu aptauja. Aptauja tika sagatavota skolēniem, vecākiem un pedagogiem vispārējās izglītības līmenī un tā norisinājās portālā E-klase (elektroniska skolvadības sistēma). Kopējais respondentu skaits – 548 skolēni, t.sk. 63 respondenti krievu valodā, 347 pedagogi, t.sk. 4 respondenti krievu valodā, 457 vecāki, t.sk. 52 respondenti krievu valodā.
13. Intervijas ar iesaistītajām pusēm. No 2019. gada 7. marta līdz 27. maijam norisinājās kopumā 18 daļēji strukturētas intervijas ar dažādām iesaistītajām pusēm.

14. Izglītības un zinātnes ministrija. (2013). Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4781>
15. Izglītības un zinātnes ministrija (2019). Informatīvais ziņojums "Par skolu tīkla sakārtošanu". Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40473011>
16. Kuuskorpi, M., Cabellos González, N. (2011). The future of the physical learning environment: school facilities that support the user. Paris, OECD Publishing. Pieejams: <https://doi.org/10.1787/5kg0lkz2d9f2-en>
17. Latvijas izglītības standarti:
 - Ministru kabinets (2012). Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām, LR Ministru kabineta noteikumi Nr. 533, pieņemti 2012. gada 31. jūlijā. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=250854>
 - Ministru kabinets (2014). Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem, LR Ministru kabineta noteikumi Nr. 468, pieņemti 2014. gada 12. augustā. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/268342-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-pamatizglitibas-macibu-prieksmetu-standartiem-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem>
 - Ministru kabinets (2010). Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu, mācību priekšmetu standartiem un izglītības programmu paraugiem, LR Ministru kabineta noteikumi Nr. 788, pieņemti 2013. gada 21. maijā. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/257229-noteikumi-par-valsts-visparejas-videjas-izglitibas-standartu-macibu-prieksmetu-standartiem-un-izglitibas-programmu-paraugiem>
18. Neatkarīgā izglītības biedrība SIA. (2018). Datu apkopojums un ārvalstu un Latvijas pieredzes analīze par digitālo mācību līdzekļu pieejamību un izmantošanu vispārējās izglītības mācību satura nodrošināšanai. Pieejams: https://www.izm.gov.lv/images/statistika/petijumi/Datu-apkopojums-un-rvalstu-un-Latvijas-pieredzes-amalze-par-DML_2018.pdf
19. OECD. (2003). Student Engagement at School, a Sense of Belonging and Participation, Results from Pisa 2000. Pieejams: <http://www.oecd.org/education/school/programmeforinternationalstudentassessmentpisa/33689437.pdf>
20. OECD (2010). PISA 2009 Results: Overcoming Social Background. Equity in learning opportunities and outcomes. Volume II. Paris, OECD publishing. Pieejams: <https://doi.org/10.1787/19963777>
21. OECD. (2013). Synergies for Better Learning: An International Perspective on Evaluation and Assessment. Pieejams: http://www.oecd.org/education/school/Evaluation_and_Assessment_Synthesis_Report.pdf
22. OECD. (2013). Latvia, Results from TALIS 2013. Pieejams: https://www.ipi.lu.lv/fileadmin/_migrated/content_uploads/TALIS2013_Latvija_Pirmais_01.pdf
23. OECD. (2016). Education in Latvia, Reviews of National Policies for Education. Paris, OECD Publishing. Pieejams: https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-in-latvia_9789264250628-en#page1
24. OECD. (2016). PISA 2015 Results, Policies and Practices for Successful Schools, Volume II. Paris, OECD Publishing. Pieejams: https://read.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2015-results-volume-ii_9789264267510-en#page1
25. OECD. (2017). Education at a Glance 2017: OECD Indicators. Paris, OECD Publishing. Pieejams: <https://doi.org/10.1787/eag-2017-6-en>
26. OECD. (2018). Latvia, in Education at a Glance 2018: OECD Indicators. Paris, OECD Publishing. Pieejams: <http://gpseducation.oecd.org/Content/EAGCountryNotes/LVA.pdf>
27. OECD. (2018). The future of education and skills, Education 2030. Pieejams: [https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)

28. OECD. (2018). OECD Handbook for Internationally Comparative Education Statistics 2018: Concepts, Standards, Definitions and Classifications. Paris, OECD publishing. Pieejams: https://read.oecd-ilibrary.org/education/oecd-handbook-for-internationally-comparative-education-statistics-2018_9789264304444-en#page1
29. Pašvaldību izglītības attīstības stratēģijas un plānošanas dokumenti. Kopumā tika izskatītas 25 pašvaldību izglītības attīstības stratēģijas un plānošanas dokumenti, koncentrējoties uz mērķiem un rezultatīvajiem rādītājiem saistībā ar izglītības kvalitāti.
30. Pētījumā iesaistīto ekspertu viedoklis, iekļauti Dr. Hans Vossensteyn, Mg. Frans Kaiser, Mg. Kestutis Jovaišas, Bc. Gatis Bolinskis, Mg. Kristaps Kovaļevskis.
31. Scheerens, J. (2000). Improving school effectiveness. Fundamentals of Educational Planning. Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Pieejams: <https://ris.utwente.nl/ws/portalfiles/portal/5154343/Improving-122424e.pdf>
32. Scheerens, J. (2013) What is Effective Schooling? A review of current thought and practice. International Baccalaureate Organization. Pieejams: <https://ris.utwente.nl/ws/portalfiles/portal/5142494/WhatisEffectiveSchoolingFINAL.pdf>
33. Scheerens, J. (2014). Evidence Based Educational Policy and Practice: The Case of Applying the Educational Effectiveness Knowledge Base.
34. Scheerens, J. (2016). Educational Effectiveness and Ineffectiveness, A Critical Review of the Knowledge Base. Dordrecht, Springer Science+Business Media.
35. Scherman, V., Bosker, R.J. & Howie, S.J. (2017). Monitoring the Quality of Education in Schools, Examples of Feedback into Systems from Developed and Emerging Economies. Rotterdam: Sense Publishers.
36. Skolu attīstības stratēģijas un pašnovērtējuma ziņojumi. Kopumā tika izskatītas 31 izglītības iestādes attīstības stratēģijas un pašnovērtējuma ziņojumi, koncentrējoties uz mērķiem un rezultatīvajiem rādītājiem saistībā ar izglītības kvalitāti.
37. UNESCO. (2004). Education for all: the quality imperative, EFA global monitoring report 2005. Paris, UNESCO Publishing. Pieejams: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000137333>
38. UNESCO. (2017). A guide for ensuring inclusion and equity in education. Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Pieejams: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254>
39. United Nations. (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Pieejams: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E
40. United Nations. (2015). Sustainable Development Goal 4. Pieejams: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/education/>
41. Valsts izglītības satura centrs. (2016). Kompetenču pieeja mācību saturā. Pieejams: https://visc.gov.lv/visc/projekti/esf_831.shtml
42. Valsts izglītības satura centrs. (2016). Nozaru kvalifikācijas sistēmas pilnveide profesionālās izglītības attīstībai un kvalitātes nodrošināšanai. Pieejams: https://visc.gov.lv/visc/projekti/esf_852.shtml

SAĪSINĀJUMI

CHEPS	Augstākās izglītības politikas pētījumu centrs
Civitta	SIA “Civitta Latvija” un UAB “Civitta”
IAP	Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014-2020
EFA	Izglītība visiem
ESF	Eiropas Sociālais fonds
ET 2020	ES pārskats “Stratēģiskās struktūras Eiropas sadarbībai izglītībā un mācībās”
ES	Eiropas Savienība
PLE	Pilna laika ekvivalents
IKT	Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas
ISCED	Starptautiskā standartizētā izglītības klasifikācija
KPI	Galvenais snieguma rādītājs
IZM	Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija
MS	Microsoft Corp.
N	Skaitis
NEET	Nav iesaistīti ne izglītībā, ne arī darbā vai apmācībā
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
PISA	Starptautiska izglītojamo novērtēšanas programma
STEM	Zinātne, tehnoloģijas, inženierzinātnes un matemātika
UNESCO	Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija

PIELIKUMI

1. PIELIKUMS. MĒRĶU UN RĀDĪTĀJU KOPSAVILKUMS NACIONĀLAJOS UN STARPTAUTISKAJOS DOKUMENTOS

DOKUMENTS		RĀDĪTĀJU SKAITS	SADALĪJUMS PA IZGLĪTĪBAS LĪMĒNIEM	NESASNIEGTI (2017)	NAV NOSAKĀMI / NAV AKTUĀLI
IAP 1. mērķis: Paaugstināt izglītības vides kvalitāti, veicot satura pilnveidi un attīstot atbilstošu infrastruktūru.	Vispārējā izglītība	19	3	9	
	Profesionālās ievirzes izglītība	0	0	0	
	Profesionālā izglītība	21	4	9	
	Augstākā izglītība	13	7	1	
	Pieaugušo izglītība	1	1	0	
	Interesešu izglītība	1	1	0	
	Caurvijoši indikatori	5	2	3	
IAP 2. mērķis: Veicināt vērtībizglītībā balstītu indivīda profesionālo un sociālo prasmju attīstību dzīvei un konkurētspējai darba vidē	Vispārējā izglītība	6	1	0	
	Profesionālās ievirzes izglītība	2	2	0	
	Profesionālā izglītība	2	1	0	
	Augstākā izglītība	3	0	0	
	Pieaugušo izglītība	3	1	1	
	Interesešu izglītība	14	1	0	
	Caurvijoši indikatori	15	5	0	
IAP 3. mērķis: Uzlabot resursu pārvaldības efektivitāti, attīstot izglītības iestāžu institucionālo izcilību	Vispārējā izglītība	13	3	2	
	Profesionālās ievirzes izglītība	2	0	0	
	Profesionālā izglītība	10	3	2	
	Augstākā izglītība	20	4	3	
	Pieaugušo izglītība	4	1	1	
	Interesešu izglītība	0	0	0	
	Caurvijoši indikatori	3	2	0	
ET 2020	Vispārējā izglītība	4	3	0	
	Profesionālās ievirzes izglītība	0	0	0	
	Profesionālā izglītība	4	0	0	
	Augstākā izglītība	2	1	0	
	Pieaugušo izglītība	1	1	0	
	Interesešu izglītība	0	0	0	
	Caurvijoši indikatori	2	0	0	

RĀDĪTĀJU SKAITS		SADALĪJUMS PA IZGLĪTĪBAS LĪMĒNIEM	NESASNIEGTI (2017)	NAV NOSAKĀMI / NAV AKTUĀLI
DOKUMENTS				
OECD <i>Education at a Glance 2018</i> pārskats	Vispārējā izglītība	52	0	0
	Profesionālās ievirzes izglītība	0	0	0
	Profesionālā izglītība	32	0	0
	Augstākā izglītība	35	0	0
	Pieaugušo izglītība	2	0	0
	Interesešu izglītība	0	0	0
	Caurvijošie indikatori	2	0	0

2. PIELIKUMS. RĀDĪTĀJU SARAKSTS*

Lūdzu, skatiet pievienoto *MS Excel* failu.

*Piedāvātie rādītāji ir katras apakškomponentes iespējamo mērījumu piemēri, tomēr saraksts ir orientējošs un pilnībā nedefinē katras apakškomponentes saturu.